

LJUBLJANA, dne 15. aprila 1909.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXX.

Štev. 4.

VSEBINA:

1. X.: Ob štiridesetletnici moderne šole	97
2. Matija Heric: K metodiki pouka v začetnem čitanju	99
3. Janko Polák: O negovanju očíj, ušes in govoril	105
4. Miro Šijanec: Lev N. Tolstoj o vzgoji in naobrazbi	111
5. Fran Vajda: Sklepčni račun in pravilno govorjenje	117
6. Književno poročilo	119
7. Razgled: Listek 124 — Pedagoški paberki 125 — Kronika	127

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine

iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

Ob štiridesetletnici moderne šole.

(14. V. 1869 — 14. V. 1909.)

Oznanili niso ga zvonovi,
proslavili niso ga topiči,
skoraj tiho je došel slovesni
in pomembni dan za naše šolstvo.

V dni minule dnes mi plove misel . . .

V duhu vidim dan, ko je zasedla
prestol slavni carica preslavna,
ki ime ji matere nadeli
so za šolstvo širne carevine,
nad katero svoja varna krila
razprostrla je vseh ptic kraljica.

Mati šole! . . . Kako lep priimek! —
Kako diči venčano on glavo! . . .

Da, in ona ga je zaslužila! —

Saj kot vzljubi mati svoje dete,
prav tako je carica vzljubila
mlado šolo in jo negovala
kot neguje mati svoje dete.
In pod varstvom caričinim šola
se razvila je v devico lepo,
ki car Jožef ji ovenčal glavo
je z draguljem svetlim, jasnim, čistim,
ki mu para ni pod zlatim solncem,
ki svoboda svet ga imenuje.

Pa umrl je njen osvoboditelj . . .

Zajokala je devica lepa,
bilo je ni moč utolažiti.

Zbala se je za svobodo zlato! —
Slutnje niso ji povsem legale! . . .

Završali so viharji besni
od zapada preko domovine.
Grom topov in pušek prasketanje
prepodilo je devico lepo
preko meje širne carevine.

In došli so v dežel dobri tujci . . .

Zdajci jeli so povpraševati:
„Kam devica se je lepa skrila,
ki car Jožef ji ovenčal glavo
je z draguljem svetlim, jasnim, čistim,
ki mu para ni pod zlatim solncem,
ki svoboda svet ga imenuje?“ —

In devica se je povrnila . . .

V diademu zablestel iznova
ji dragulj je svetli, jasni, čisti,
ki mu para ni pod zlatim solncem,
ki svoboda svet ga imenuje.

Da, to bili praznični so časi! —

Pa so došli v dežel zviti tujci
in odgnali so devico v sužnost
daleč, daleč proti toplem jugu . . .

Tam so vzeli ji svobodo zlato! —
V sužnjem plašču se je k nam vrnila! . . .

Pa jo sreča naš predobri cesar,
pa se v srce reva mu zasmili
in ogrne jo s svilenim plaščem
in ovenča ji z draguljem glavo,
da je vzcvela v svoji vsi lepoti.

Štirideset let je danes temu! —

Oznanili niso ga zvonovi,
proslavili niso ga topiči,
skoraj tiho je došel slovesni
in pomembni dan za naše šolstvo.

V dni bodoče dnes mi plove misel . . .

Glej! . . . Na jugu je obzorje temno
in zamolko čuje se gromenje! —
Blisek daljo razsvetljuje temno! . . .

Ne trepeči! . . . Čuj, devica lepa,
svež že veter veje od zapada
in nevihte ni se treba bati! —
Po nevihti so najlepši dnovi! . . .

X.

K metodiki pouka v začetnem čitanju.

Poroča *Matija Heric*.

Ako uporabljaš kak pomoček smentertja, se ne zaveš njegove važnosti, dočim spoznaš njego vrednost, ako ga dosledno izkoriščaš.

Majhen vzrok — čestokrat velik učinek.

Ali ne slišimo tudi dandanes tu pa tam pritožbe, da se v začetnem čitanju v elementarnem razredu ne dosežejo povoljni uspehi? Nekateri šolski voditelji so zelo nevoljni, ker mora prav v tem razredu več otrok sedeti po dve leti, ker so zaostali v branju.

V prejšnjih letih, ko so učitelji poizkušali dokazati vrline in prednosti pisalnobralne in normalnobrale učne metode, se temu pojavu nihče ni čudil, zakaj učitelj zlasti poučujoč po zadnji metodi se je preobilo pečal z nazornim in govornim poukom in vsled tega zanemaril pisanje in branje. A dasi dandanes poučuje itak pretežna večina učiteljev po pisalnobrale metodi, ker so počitnice po njej uravnane, še baš na več šolah ne dosežejo pričakovanih uspehov.

Da se kolikortoliko pride v okom temu nedostatku, hočem v naslednjih vrsticah navesti nekaj migljajev, naglašujoč v to svrho en važen pomoček, ki more mislečim sotrudnikom, osobito mladim mnogo koristiti, če tudi se bode marsikateremu na prvi videz zdel malenkosten.

Ne pričakuj pa, dragi čitatelj, da ti bodem našteval in pojasnjeval razne metode, po katerih poučujejo čitanje, ali načrtal popolno učno pot, ki je po njej doseči končni smoter v tem predmetu, marveč kratko mi je razjasniti le nekatere točke, ki jih je opazovati pri vsaki metodi, da dosežemo svoj cilj. Na muhi imam tukaj v prvi vrsti branje, o pisanju pa omenim le toliko, kolikor je v dosego spretnega branja neobhodno potrebno.

Kdor bere besedo, si pogleda vse črke po vrsti, jih spozna, si predoči dotične glase in jih izgovori ter jih obenem zveže v celoto. Branje je sestavljanje (sinteza). Kdor pa piše besedo, ta jo naobrat razdeli v glase, si predoči dotične črke in jih po vrsti zapiše. Pisanje je kot duševno delo sploh neko razkrojevanje (analiza).

Pri črtanju je potrebno dvoje:

1. spoznavati glase iz črk;
2. vezati glase v zloge in besede.

Iz tega razvidim, da mora začetnik premagati dve težkoči takoj, ko začne brati prvi zlog.

Teh težav se seveda večči čitanja ne spomnijo ali jih dovolj ne upoštevajo, ker se jih v hipu ne zavedajo.

Uglabljaljoči se pa v dušeslovje in predvsem natančno opažajoči sami v tej zadevi razvitek otroškega duha, se nam zjasni, da dosežemo v tem slučaju najhitreje svoj smoter, ako ločimo težavi in ju posamezno odpravimo po znanem reku: „Divide et impera!“ (Deli in vladaj!) Zato že precej let in še dandanes po pravici cenimo takozvano glaskovanje na pamet. Po takih vajah premagajo drobljanci eno težkočo, učeč se glase vezati, drugo delo pa, glase spoznavati, še si prihranijo za pozneje, ker jim učitelj sam napoveda glase. Tukaj veljaj pravilo: Najprej slušaj glase, potem glej črke!

Ako še, potrpljivi sošrudnik, tavaš v zmoti, da je glaskovanje na pamet le predvaja in kot taka na dnevnem redu samo v prvih tednih ter da mora prenehati, kakor hitro začno učenci brati, tedaj še nisi spoznal njega važnosti. In če tudi še pozneje, ali le redko izkoriščaš ta pomoček, potem še se baš ne boš zavedel njega koristi.

Zato obveljaj gorenje pravilo tako dolgo, dokler še na vrsto pridejo nove zveze glasov, dokler se še majhni bralci spotikajo pri kaki novi zvezi, ali se ponavljajoči bralno snov nenadno ustavijo pri kaki besedi. Glaskovanje na pamet se mora vaditi do popolne spretnosti.

Mera, po kateri se vrše take vaje, se ne da napisati. Samo toliko rečem, da se sigurno menjavajo vprašanja in odgovori, pri čemer so odveč vsi nepotrebni odmori. Glasi, bodisi posamezni ali v zvezi, naj bodo jasni, točni, nikakor pa vlačni! V minuti naj sledi 30 do 40 sledečih vaj: Vežite! *l* in *a*: *la* — *l* in *u*: *lu* — *l* in *e*: *le* — *l* in *o*: *lo* — itd. Začnite s samoglasnikom! Posluš! *a* in *l*: *al* — *u* in *l*: *ul* — *e* in *l*: *el* — *o* in *l*: *ol* — itd.

Začetka je dobro, da otroke vodimo, pri tem delu, gibajoči roko. Dokler učitelj vzdiguje roko, zdrže otroci soglasnik, ako pa jo pomika navzdol, ga zvežejo s samoglasnikom, ki ga tako dolgo drže, dokler se roka vrača navzdol.

Nato se sestavljajo zlogi iz treh glasov. N. pr. Zvežite! *n* in *a*: *na* — *m* zraven! *nam*; *n* in *o*: *no* — *č* zraven! *noč* itd.

Tudi večzložne besede se morajo glaskovati na pamet. N. pr. Vežite! *r* in *i*: *ri* — *b* zraven! *rib* — *a* zraven! *riba* — *m* zraven! *ribam*; *l* in *o*: *lo* — *v* zraven! *lov* — *e* zraven! *love* — *c* zraven! *lovec* itd.

To bi bile potrebne predvaje: glaskovanje na pamet ali sestava glasov po sluhu.

Sedaj šele prehajamo k čitanju. Pomniti pa gre, da se je tudi pri čitanju pri teh predvajah otroku paziti na dvoje; in sicer 1. mora glas spoznati iz črk, 2. vezati glase v zloge in besede. A boriti se mu ni treba več z dvema težkočama, zakaj po predvajah mu je že znano, kako mu je vezati glase; spoznavši iz črk glase, takoj brez truda izgovori njih zvezo. Iz tega sledi: Izpoznavati glase iz črk je začetka najtežje; torej se mora posebno vaditi, vsled česar je najprej čitati posamezne glase, potem zloge in besede.

Bodisi metoda analitična ali sintetična, to nič ne de. Izkušnja pa uči, da učitelj stori velik pogrešek, ako beró njegovi otroci zloge, preden morejo spretno brati vse glase, iz katerih so zlogi sestavljeni. Ta hiba stori otroke začetnike v čitanju nezanasljive, počasne in jim čestokrat zaduši v kali vse veselje do branja.

Začetka vadi otroka spoznavati in natančno razločevati samo dve črki. Na tablo zaporedoma zapiši črke, ki jih otroci sproti bero, izvršujoč sledečo bralno snov: *inuninnni* itd. Sedaj vadi napisana glasa do popolne spretnosti in ne uči nove črke, dokler ne znajo vsi učenci spretno brati že vajenih črk. Že tukaj navajaj otroke gladko brati in ne dopuščaj jim ugibati glase; zakaj ugibanje se pozneje težko odpravi in zelo škoduje gladkemu čitanju. Tudi takrat, ko že učenci začnejo brati zloge, se morajo oni glasi, ki si jih težko zapomnijo, vedno posamezni kot bralna snov pomešati med zloge, dokler jih prav tako točno ne spoznajo in izrečejo, kakor druge že znane. Dasi je to čitanje zlogov mehanična vaja, je baš zelo potrebna in celo naravna; zakaj branje je na prvi stopnji povsem mehanična spretnost. Ako postopaš po tej metodi duhovito ali poučuješ po bralnonormalni metodi, vedno se vrši spoznavanje glasov iz črk po obnavljalnem (reproducijskem) zakonu istodobnosti. Čim večkrat vidna predstava istočasno stopi v spomin s slušno predstavo, tem bolj se združita, tem laže se obnavlja predstava glasa, ko se pogleda dotična črka, tem živahneje se poraja ta obnova, tem več se zanima učenec za čitanje. Zato zapišemo vsako novo črko, ki smo jo vsestransko razjasnili učencem, še večkrat na šolsko tablo, nego že znane.

Ko sta n. pr. *i* in *n* že znana, *e* pa je še nov, takrat se bo vaja primeroma vršila tako-le: *nieneeneieein*. Takih vaj seveda začetnik nima na razpolago, pač pa vidijo učenci na šolski tabli ali na bralnem stroju razvijajočo se bralno snov, ki jih podpira pri čitanju.

Z branjem zlogov pričnemo, ko učenci že znajo brati nekatere samoglasnike in kak soglasnik. V to svrho zopet nazorno razvijemo na tabli bralno snov. Ko učenci spretno bero posamezne samoglasnike *i, u, e, o, a* in n. pr. soglasnik *l*, jim predočim na tabli sledečo snov: *li, lu, le, lo, la, le* itd. Najprej beró celo počasi, zdržujoč *l* tako dolgo, dokler učitelj kaže nanj in še le takrat naglašujoč samoglasnik, ko prestavi palico nanj. Tako postopajoč lajšamo učencem začetno branje; težje nego *la* ali *ma* čitajo začetka *ta* ali *da*. Ako postoji otrok vezajoč glasa, tedaj je učitelju poizvedeti vzrok: ali ne pozna glasa, ali ne more vezati znanih glasov. V tem slučaju mu je takoj pomagati iz zadrege. V to svrho čitajo glas posamezno, da ga učitelj nemudoma zapiše na šolsko tablo, ali se opetno vadijo glase vezati na pamet. Na ta način bode tudi najslabši otrok znal čitati enovite zveze.

Žalibog, da v tem primeru več učiteljev naredi pogrešek, ki ga je ostro grajati: Kakor hitro namreč učenci beroči zloge postojé, zahtevajo od njih, da glase posameznih zlogov za se beró in potem zvežejo: *l, e : le ; l, a ; la* itd.

Črkovanje je sicer kot bralna učna metoda odstranjena, a ravnokar naveden način glaskovanja je prav tako slab, kakor črkovanje, če še ni slabši; zakaj to je le glaskovanje, a ne čitanje. Učenec, ki se je temu privadil, ne bo točno in zanesljivo pojmlil in izgovarjal besede.

Vse, kar sem dosedaj razmotrival, je jako važno; zato tega nisem mogel prezreti, dasi vse to najdemo v navodilih k začetnemu branju. Vse to menda tudi upošteva večina mladih učiteljev, a baš vsako leto v prvem šolskem letu 20 do 25 učencev ne zna točno brati. Do tretjega četrtletja še vztrajajo tudi slabši učenci, sigurno čitajoči večzložne besede, n. pr. „*tolažite siroto!*“ „*živina počiva*“ itd; pač pa že pešajo izgovarjajoči večzložne besede kakor „*podstrešje*“, „*premišljujeta*“ itd. Zato jih zadnji četrt šolskega leta mora učitelj prezreti, da boljših učencev ne ovira v napredku. Marsikateri učitelj je gotovo izkusil, da prav pri bralnih vajah, kjer so nakopičene besede s težkimi zlogi, docela opešajo slabim učencem dušne moči. Besedni stvori kakor „*potrpežljivost*“, „*ščakovališče*“, „*podstlati*“ so začetkom pravcato strašilo; majhni bralci izgube pogum. Črke jim kot tiskane pošasti kar plešejo pred očmi; vidijo sicer pred seboj same znance, a na mah ne morejo urediti njih krdela. Učitelj jih vzpodbuja, naj poskusijo besede čitati po zlogih, a ne gre. Nato hoče ta ali oni uganiti — a uganitev je poguba točnemu, gladkemu čitanju. Kaj storiti? Strogo postopati! Strogost pa je v takem slučaju največja nesmisel. Ako otročiči zlepa ne morejo sigurno pregledati vrsto črk, kako še le takrat, ko jim notranji strah polnjuje oči s solzami! V takih slučajih ni druge pomoči, kakor otrokom natanko razjasniti, kako jim je čitajočim besedo sestaviti iz posameznih črk. Nekateri učitelji pokrijejo učencem v začetnici zadnji del težke besede, navajajoč učenca, da sestavlja ta del glas za glasom, končno čitajoč celo besedo.

Ta učna pot je gotovo pravilna: učitelj vodi učenca od lahkega do težjega, od enovitega do zloženega, da sčasoma zna besedo pravilno izgovoriti. Seveda otrok, s katerim se peča — kaj pa delajo drugi? Saj ni samo en otrok slab bralec, marveč po 15 do 20, ki potrebujejo istega navodila. Kaj imajo slednji od tega, ko učitelj stoji pri enem? Bore malo, čestokrat nič. Za te pastorko je čas izgubljen. Navedeno sredstvo je sploh dobro; a na označen način se potrači obilo časa; ki vsakokrat koristi samo enem učenca. Kako pa, ako slične vaje izvršujemo z vsemi učenci, razvija je in sestavlja besedo na šolski tabli?

Prav en in isti navidezno neznamen pomolek, dobro došel enem učenca, je na ta način zadobil velevažen pomen, ker koristi vsem z branjem se borečim učencem.

Kakor hitro torej učenec, čitajoč besedo, obtiči, jo učitelj na šolski tabli sestavi rekoč: „Glejte sem! Zapišimo jo! A pokonci! Čitaj!“ Sedaj učitelj pri vsaki črki postoji, namigne otroku, naj bere in sigurno govori: *č — čl — člo — člov — člove — človeš — človešk — človeška*. Potem učenci skupno bero

besedo. Tako bode tudi najslabši učenec bral najtežjo besedo. Na to poreko nekateri, da so tuptam tudi na ta način sestavljali besede, a vendar precejšnje število učencev ni doseglo zaželjenega cilja. Res je, da ta način postopanja ni nič novega; saj je že Pestalozzi na bralnem stroju sestavil: *g — ge — geb — geba — gebad — gebade — gebadet*. Ali ni to eno in isto? Da, eno in isto je, samo da pretežna večina učiteljev porabi to sredstvo le slučajno. Mi pa zahtevamo, da se ta pomoček izkorišča **dosledno**, kadar koli učenec pri čitanju ne more dalje ter ga smatramo kot glavno velevažno vajo.

Torej naglašamo: Dosledna uporaba navidezno malenkostnega pomočka nam zagotovi tudi pri slabih učencih obilne uspehe v točnem začetnem čitanju.

Evo še preiskujem, iz katerih vzrokov vpliva to sredstvo blagodejno na slabe čitateljčke!

Vsak misleč sotrudnik izprevidi, da tako sestavljati besede docela odgovarja bistvu branja; saj očitvidno sili otroke, da glase in zloge pravilno vrsté, vežejo in izgovarjajo. Ako se začne beseda s *pl*, tedaj ne bo učenec bral „*polska*“ marveč „*ploska*“. Da učitelj besedo napiše na šolsko tablo ali jo razvije na bralnem stroju, to ni pisanje, ampak pravo branje. Ako učenci besedo prej spoznajo kot celoto in jo potem pomagajo sestaviti, tedaj jo pišejo; ako pa koncem dejanja tvorijo celoto, tedaj jo beró.

Naglašeno metodično sredstvo stremi za tem, da se težkoče delé in posamezno premagajo. Ako more otrok *brati* „*ploča*“, tedaj zahtevamo od njega, da začne s „*p*“, kateremu pridruži zaporedoma *l, o, č, a* in petero naenkrat. *Sestavljajoč* besedo pa ima vsikdar samo *eno* težkočo obenem premagati. Ko mu je sestava „*pl*“ že znana, pridene k temu samo „*o*“ itd. Vedno prehaja od lahkega do težjega, od enotnega do zloženega. Tako postopaje vedno ponavljamo enovite zveze in družitve; zakaj beseda se zgotovi po mnogih lahkih družitvah. Učenec na ta način tvarjajoč postane samostalen. Učitelj mu ne pove niti enega glasu, niti enega zloga ne. Celó sam izvede težko besedo; vsled česar mu narašča pogum in zaupanje v samega sebe. Prečitavši besedo, poskusi še drugo, ne da mu jo je treba sestaviti po posameznih glasih. Vprašajoč potem Franceta ali Jožeta: „Ali je bilo to težko?“, se kar nasmeje rekoč: „Ne!“ Na ta način učenec sam začne sestavljati besede, da tudi doma pri prvih vajah v čitanju ne potrebuje nobene pomoči, ki itak več škoduje nego koristi.

Ker se beseda vsakokrat razvije na šolski tabli, torej imajo vsi slabo čitajoči učenci korist od take vaje, ne samo eden; zato vpliva blagodejno na vse.

Prav tako važna vaja kakor sestavljanje, je druga slična: izpreminjanje besed. Prva usposobi učence v čitanju, in sicer nedvomno, druga jih naredi spretné, da gladko čitajo vsako besedo. Izprememba besed zbuja; zanimiva

je, ker učenci izpremenjene besede igraje čitajo; spodbuja jih k branju, ker jim dela veselje. Od besede se izbriše črka, ali se ji dostavi, tudi se zamenja ena črka z drugo in na mah dobi beseda drug pomen. N. pr. *snaga* — *naga*; *smeh* — *meh*; *smukati* — *mukati*; *zrem* — *žrem*; *zrelo* — *žrelo*. Na to slede zbujujoča in razmotrivajoča vprašanja; vse to oživi pouk. Čitaj besedo! *Snaga* — *snažen* — *snažna*. *Snaga je pol zdravja*. *Snaga draga lepa reč*. *Smeh* — *smešen* — *smejati se*. Kdo je videl meh? Kje? itd. itd.

Majhen vzrok — velik učinek! To je razlog, da take premene otroke jako zanimajo. Zato naj ne manjkajo v nobeni bralni uri, kadar učenci že količkaj znajo brati; saj gotovo naredo tudi slabše spretno v branju, ker takoj pregledajo celo besedo! zdaj tu zdaj tam morajo v besedi merodajno črko izpustiti ali dodati in nastalo besedo naenkrat izreči.

Kratko še enkrat poudarjam, da priporočila vredno sredstvo, sestavljati besede, kadarkoli je treba, vedno dovede do zaželjenega smotra. Sestavljajoč besede s kredo na šolski tabli ne potrebuje nobenega bralnega stroja, ali ga prav lahko pogreša. Povsem pa je bralni stroj nerabljev, ako ni moči na njem sestavljati besed, marveč samo predstavljati cele besede. Kadar učitelj s kredo pišoč razvija besede na šolski tabli, takrat vidijo učenci obenem, kako se piše beseda, kar je posebno važno in koristno pri prvih pisnih vajah.

Pri koncu sem.

Ta članek sem v prvi vrsti napisal mladim učiteljem v pretresovanje. Ako se kdo izmed vas, dragi mi mladi sotrudniki, po svoji moči trudi, — a baš v začetnem branju ne doseže pričakovanega uspeha, dasi sploh postopa po dobrih metodiških navodilih in po lastnih izkušnjah, njega posebno vabim, naj posveti nekoliko trenutkov skromnim vrsticam. In če se izpolni moja želja, je obilo poplačan moj trud.

O negovanju očij, ušes in govoril.

Študija. Spisal Janko Polák.

im bolj razmišljam, tem manj se čudim, zakaj so se udali pedagogi, z ozirom na telovadbo, najprej Likurgovim nazorom in zakaj je minulo toliko časa, preden so se napotili iz Špate v Atene. Saj telo je bilo tudi njim bliže nego duša in celota človeškega telesa je bila tudi njim bliže nego njegovi posamični deli! . . .

Pot ravnokar omenjenih pedagogov smo stopicali tudi slovenski učitelji. Hvala Bogu! . . . Po dolgi poti in po dolgem času smo dospeli tudi mi iz Špate v Atene. Saj okretnost telesa in svežost duha sta nam sedaj višek telovadbenega pouka! — Kaj nam do očij, ušes in govoril! . . . Glavna stvar je, da se kima z glavo, suva z rokama, giblje z životom in skače z nogama. Kdo bi se oziral na podrobne delce! Ej, jaz pa trdim, da so ravnokar omenjeni pobrobni delci, ki usposobijo moža in ženo za pestri, a realni svet! —

Z ozirom na ravnokar povedano, mi menda ne bode štel nihče v zlo, če podam na tem mestu študijo, ki sem si jo ustvaril ob študiranju podrobnih delcev in sicer onih podrobnih delcev, ki trpe pri pouku največ in ki bi jih morali negovati tako, če ne še skrbneje, kakor negujemo dele zaradi okretnosti in svežosti celote, t. j. telesa in duše.

1. oči.

Lagal bi, če bi trdil, da telovadba ne goji okretnosti telesa in svežosti duha. Lagal bi pa tudi, če bi trdil, da nam nudi telovadba vse, česar koli nam je treba za gojenje okretnosti telesa in svežosti duha. Ume se, da ob tem ne mislim samo na dele celote, temveč predvsem na podrobne delce. To omenjam zaradi lažjega umevanja.

Telovadba je nam pravzaprav samo šport, ki nam služi predvsem v oblikovanju telesnih form in šele za tem tudi v razvedrilo duha. Ob modernosti pa smo zašli v nemodernost. Ob celoti in njenih glavnih delih smo pozabili na podrobne delce.

Vsakemu dušeslovcu je znano, da razločujemo v človeškem telesu dve vrsti živcev t. j. čuteče in premikajoče živce. Vsakemu dušeslovcu pa je tudi znano, da razločujemo v človeškem telesu tudi dvojno pot t. j. centripetalno in centrifugalno, katerih vsaka odgovarja eni izmed zgoraj omenjenih vrst živcev. Najobčutljivejši čutni živci imajo svoj iztok v organih, ki tvorijo

naših petero čutov. Izmed teh pa se vidi meni za razvoj telesa in duše vid gotovo najiminenitnejši.

Ker vplivata telo in duša neprestano drug na drugega, zaraditega so čutni in premikajoči živci in s tem tudi centripetalna in centrifugalna pot v neprestanem delu. Ob tem neprestanem delu pa ne trpi skoraj noben delec človeškega telesa toliko, kakor oko. Zaraditega pa naj bi bila sveta dolžnost vsakega učitelja, da neguje v šoli še posebno oči. Saj ni ga delca na človeškem telesu, ki bi trpel ob pouku v šoli in tudi izven šole toliko, kakor prav oko.

Naša pedagoška kritika z ozirom na učila i. t. d. je komaj v povojih. Čudom se čudim, da smo jo mogli zanemariti tako! Saj nam je prešlo že v kri in meso, da človeka ne obsodimo samo po obleki, ki mu jo je dal Bog, temveč tudi po obleki, ki mu jo je sešil krojač. Kako neki, da kritikujemo učila, ob katerih trpe največ oči, samo po njihovi vsebini in pozabimo skoraj povsem na njihovo obliko? — Meni se zdi, da največ zaraditega, ker smo ob gojenju telesnih delov pozabili povsem na negovanje podrobnih delcev! . . .

Pa ogledjmo si kritičnim očesom nekatera naša učila!

Vsakemu pedagoško naobraženemu učitelju je znano, da mora imeti snov dobre čitanke dve reči, t. j. pristni narodni ton in literarno vrednost. Ej, ta literarna vrednost! . . . Bi se je človek doteknil ali ne? — Res je, da sem se namenil danes pisati samo z ozirom na obliko, toda uverjen sem, da mi ne bode štel nihče v zlo, ako povem na tem mestu čisto ob kratkem, kako menim jaz o literarni vrednosti dobre čitanke.

Po mojem mnenju je pač ena izmed naših največjih napak, da mislimo ob literarni vrednosti dobre čitanke samo na njene sestavke, ki božajo duha in srce. Res je, da odseva ravno iz takozvane lepe literature čutenje in hotenje kakega naroda najlepše. Res je pa tudi, da odseva iz njegove takozvane realne literature njegovo gospodarstveno osvobojenje najlepše. Sedaj nastane samo vprašanje: „Česa je nam bolj treba?“ — Menim, da se ne motim, ako trdim, da drugega! Saj pesmi, povesti i. t. d. imamo pri nas na q, nedostaje pa nam realne literature. Motil bi se, kdor bi menil, da se ogrevam za realistične berilne sestavke, kakršni strašijo zdaj po naših čitankah! — Ogrevam pa se za realistične berilne sestavke, ob katerih bi se naša mladina ogrela poleg pesmi in povesti še tudi za kaj drugega, kar ji bode v življenju večje koristi nego pa pesmi in povesti, pa naj bodo iste še tako lepe in dovršene! — Če pesmi in povesti niso dovršene, je škoda časa, ki smo ga izgubili ob njih. Če so pa pesmi in povesti dovršene, je malo ljudi, ki bi jih umeli. Vsaj Lessing trdi nekje tako! In jaz mu v tem oziru zaupam silno rad! — Po mojem mnenju mora imeti dobra čitanka poleg lepe literature tudi realistično literaturo. Da se me ne bode umelo, z ozirom na izraz realna literatura, tuintam napačno, omenjam

na tem mestu, da sem si izbral ta izraz samo zaradi naših realističnih predmetov, ki jih poučujemo tudi v ljudski šoli. Realistično smer čitanke pogreši morda industrijelni češki narod kot tak povsem lahko, ne upam pa si tega trditi tudi o slovenskem narodu. In ravno zanemarjena realistična stran naših čitank se vidi meni izvor brezbržnosti, ki jo kaže naša mladina nasproti vsem književnim delom, ki ne božajo duha in srca, temveč kažejo resno pot v resno življenje. Zaraditega pa ne morem umeti, da se je napovedal boj realistični strani čitank. Življenje v nagoti zadušil pesmi in povesti samo v dobi nezrelosti. Takoj pa, ko nastopi zrelost, ne zadušil vse pesmi in povesti življenske nagote. Sploh pa se mi vidi, da se boj realističnemu delu čitank ni napovedal toliko zaradi realnosti kot take, nego pa zaradi nezaupnosti z ozirom na učiteljevo komoditeto. Nezaupanje pa ni rodilo še nikdar kaj dobrega! . . . Ob nezaupnosti tudi vse „realne knjižice“ ne bodo rešile realnosti! —

To sem napisal samo zaraditega, da povem, kako menim o vsebini dobre čitanke. Videlo se mi je potrebno, da to povem, preden preidem k obliki dobre čitanke.

Malokateremu učitelju je znano, na čem bolehajo naše čitanke z ozirom na obliko. Nihče menda ne bode trdil, da mu vid ob pogledu na bleščeči se sneg sčasoma ne oslabi. Ej, in tudi našim učencem in učenkam oslabi tuintam vid ob pogledu na beli, bleščeči se popir naših čitank! Če nas izmuči že samo pogled na bleščečo se snežno ravan, kamoli, da bi ne izmučil učencev in učenk pogled na beli, bleščeči se popir, po katerem pleše tropa črnih črk svoj ples! —

Večina izmed nas smatra čitanje nekakim duševnim razvedrilom po napornem računskem in realističnem pouku. Je li to mnenje pravilno? — Ne! — Študiranje medsebojnega vplivanja telesa in duše nam pove to jasno. Iz mnenja o zgoraj omenjenem duševnem razvedrilu pa se je rodila tudi napaka dolgega čitanja. Tuintam se porabi za čitanje kar vsa ura! — Ubogi otroci! Uboge njihove oči in uboga njihova duša! . . .

Poleg belega popirja se je priljubila našim čitankam tudi varijacija tiska. Vem, vem! Toda korist, ki jo nudijo, varijacije za spretno čitanje, ne odtehta škode, ki jo provzročijo varijacije očem! . . .

Kakšna pa naj bi bila dobra čitanka z ozirom na svojo obliko? —

Popir v taki čitanki bodi belkastorumen, brez bleska in lesenih prepreg, tisk bodi intenzivno črn in brez vsakih varijacij. Velikost in debelost njegova bodi razdalji med črkami, besedami in vrsticami primerna. Vrstice naj ne bodo dolge, temveč kolikor mogoče kratke. Le taka čitanka bi s svojo obliko odgovarjala zdravstvenim zahtevam in na te se moramo ozirati povsod, če hočemo doseči v zdravstvenem oziru povoljnih uspehov.

Morebiti se bodo videle našete reči komu „lapalije?“ — Da, da! — V zanemarjanju malenkosti smo veliki in zaraditega grešimo tolikokrat!

— Pa naj bode že tako ali tako, trdim samo, da bode morala pedagoška kritika prej ali slej upoštevati tudi take „lapalije“.

In tako sem dospel do zvezkov.

Tudi naši zvezki ne odgovarjajo zdravstvenim zahtevam. Tudi pri zvezkih bi naj bil popir belkastorumen, brez bleska in lesenih prepreg. Založnikom zvezkov bi se naj to dopovedalo! Dopovedalo bi se jim naj tudi to, da zdravstveni oziri ne ljubijo modrih, vijoličastih in rdečih črt, temveč da ljubijo zdravstveni oziri samo intenzivno črne črte. Napačno je tudi mnenje z ozirom na pisanje na prosojen popir s podloženim črtežem. Na tak način vzbudimo meglene črte, ki jih iščejo učenci in učenke s silnim naporom oči. Da ob tem naporu ne moremo misliti na posebno duševno svežost, je jasno. Kdor hoče varovati vid svojih učencev in učenk — in to bi moral vsak pedagoško naobražen učitelj — ne bode pisal ž njimi nikdar na prosojen popir s podloženim črtežem, pa naj bode to še tako moderno in potrebno za življenje. Ubijati šola ne sme in s tem je povedano vse! — Kar se tiče tablic raje molčim. Sicer pa sem svoje mnenje v tem oziru že povedal.¹

Marsikaj bi bilo povedati tudi z ozirom na risanje in ženska ročna dela. Nočem dolgočasiti. Povem samo najvažnejše. Ne riši nikdar prefinih risb in ne vezi nikdar prefinih ročnih del! — Boljši so razločna črta, razločna vez in dober vid, nego pa fina črta, fina vez in slab vid! . . .

Omenil sem že, da smatra večina izmed nas čitanje nekakim duševnim razvedrilom po napornem računskem in realistiškem pouku. To trdim lahko tudi o pisanju, risanju, ženskih ročnih delih itd. Tudi z ozirom na dolgost pouka ob vseh teh predmetih velja isto, kar sem povedal pri čitanju. Pouk v vseh teh predmetih se naj krajša kolikor le mogoče. Če pa to le ni mogoče, negujejo se naj oči vsaj na ta način, da se dovoli učencem in učenkam med čitanjem, pisanjem, risanjem, ženskimi ročnimi deli itd. večkrat odmor, ob katerem se jim naj odpočijejo oči s pogledom v daljavo. Ume se, da je najbolje, s pogledom v naravo pod milim nebom. Ne bodimo v tem oziru krvniki! . . .

2. ušesa.

Nič manj važen organ nego oko, je za pouk v šoli in tudi izven šole uho. Da, tuintam je uho celo važnejše od oči! Trdim pa, da ni organa, ki bi ga zanemarjali tako, kakor zanemarjamo uho. A tudi uho je treba negovati, ako hočemo doseči povoljnih uspehov z ozirom na pouk in zdravstvo. V tem oziru moramo paziti v šolski sobi posebno na snago in primerno toploto. Šolska soba, po kateri se valita prah in prehuda vročina, je pravcata mučilnica ušesom. Res je, da tega ne občutimo takoj, toda prah in

¹ Glej „Popotnik“ štev. 1. 1909. str. 20. do 23.

vročina delujeta vkljub temu počasi. Tuintam delujeta celo uničujoče! — Ušesno vnetje, iz katerega se porodi toliko in toliko ušesnih bolezni, katerim posledica je lahko celo oglušenje, ima izvor v zaprašenih in prevročih sobah. Pa naj so te sobe že šolske ali pa domače! Ume se, da pridejo tu v poštev najprej šolske sobe. Dolžnost naša pa je, da poučimo v tem oziru učenke in učence tudi z ozirom na dom. Tudi mraz, mokrota in prepah škodujejo ušesom. Bodimo zaraditega ob prezračevanju šolskih sob med odmori kar le mogoče previdni! — Ne prezračujmo šolskih sob nikdar ob navzočnosti učencev in učenk! Opozorimo pa učence in učenke z ozirom na to tudi na dom, da vedo tudi doma, kako se jim je vesti ob prezračevanju sob. Nič manj škodljivo kakor: prah, vročina, mraz in prepah je tudi glušeče ropotanje. Naj bode to provzročeno po kriku ali pa po kakem orodju. Nepotrebno se mi zdi, a omenjam kljub temu, da provzročijo zaušnice tuintam lahko hipoma popolno oglušenje. Zaraditega bodimo previdni tudi v tem oziru. Bolje je pregrehe ne videti, nego pa se razburiti in povzročiti nesrečo učencu, učenki in tudi sebi! — Učitelj bodi kjer le mogoče in kadar le mogoče zdravnik, a nikdar in nikoder ne bodi učitelj krvnik! — To se nikakor ne sklada z njegovim vzvišenim poklicem in njegovo naobrazbo.

3. govorila.

Za mišice govoril, vratu in pljuč ni boljše vaje, nego je petje. Toda pri tem ne menim toliko na pravilno proizvajanje glasov, nego na pozituro in prostor kjer se poje. Važno je sicer oboje, a meni se vidi drugo skoraj važnejše od prvega.

Ko so izdelovali gospodje ob zelenih mizah predpise za sestavljanje naših urnikov, se jim o šolskem zdravstvu in eksperimentalnem dušeslovju niti sanjalo ni. Da bi se jim bilo, bi gotovo ne bili uvrstili vseh spretnosti in ročnosti na zadnje ure. Zaraditega pa so naši sedanji urniki „prosti in neprosti“ zastarela listina, ki sodi v muzej in ne v šolsko sobo, kjer naj bi velo vedno in povsod sveže življenje. Urniki, izdelani z ozirom na šolsko zdravstvo in eksperimentalno dušeslovje, bi morali biti razpredeljeni tako, da bi se telesno in duševno delo menjavalo neprenehoma in sicer v takem zmislu, da telo ne bi utrudilo preveč duše, duša pa telesa ne. Da bi se moralo paziti predvsem na čas pouka, se ume samoobsebi.

Izmed ljudskošolskih predmetov, ki jih uvrščamo med spretnosti in ročnosti, vrstimo tudi petje. In ravno petje odložimo najraje na zadnje ure. — A ob teh urah se vale oblaki prahu pomešanega v pozimskem času z dimom, v poletnem času pa z izparjenim vzduhom po šolski sobi! — Kdo more trditi, da je pevanje ob takem času in v takih prostorih koristno govorilom, vratu in pljučam! — Tuintam se niti pozitura ne upošteva, temveč se poje sede, da se prsni in trebušni organi, ki trpe pri petju največ, ne

morejo razvijati. So tudi šole, na katerih se mesto poje — upije. Kako se otroci razgrejejo! — In razgrete se izpusti tuintam v ledenomrzli zrak. Da to ne more biti za govorila, vrat in pljuča koristno, mi vendar ni treba poudarjati še posebej.

Na kaj je treba torej paziti pri petju? —

Pri petju je treba paziti predvsem na sveži zrak. Zaraditega je bolje, da se poje ob prvih, nego ob zadnjih urah. Kdor pa ne more strpeti in meni, da mora peti ob zadnjih urah, naj odloči pred petjem nekoliko odmora in naj med tem odmorom prezrači šolsko sobo. Bolje je, da se nekoliko časa zamudi, nego pa da se ga uporabi za globoko udihovalje in usrkovanje prahu, dima in izparice, ki ne škodujejo samo pljučam, temveč tudi vratu in še posebno govorilom. Poje se naj nikdar ne preglasno, ne prehitro in ne pred odhodom učencev in učenk iz šolske sobe pod milo nebo v mrzli, mokri, oziroma vetrovni zrak. Tako postopanje provzroča mnogo bolezni. Silno napačno je tudi, če otroci med petjem sede. Ob sedenju se prsni in trebušni organi, ki trpe pri petju največ, ne morejo razširiti in to provzroči marsikatero slabost. Napačno je tudi, če se poje ob preveliki vročini, bodisi poleti, bodisi pozimi!

Nič manj važno za negovanje govoril in gojenje glasilnih mišic, vrata in pljuč je govorjenje. Glavni pogoj pri govorjenju je, da se govori pravilno, t. j., da se pazi na pravilno artikulacijo, ki je mogoča samo ob pravilnem dihanju. Med napakami, ki jih zasledimo ob govorjenju v ljudski šoli tolikrat, je jecljanje največja. Jecljanje provzročijo podedljivost, krči, slabo razvito telo, različne napake nosne votline in tudi — šola. Nihče ne bi verjel, kako nalezljivo je jecljanje! — Jecljanje opazujemo lahko pri dečkih večkrat, nego pa pri deklicah. Če ne pazimo na jecljanje, pridobljeno v šoli potom hlastnega čitanja in govorjenja, opazili bomo kmalu, da jeclja leto za letom več učencev in učenk. Dognano je, da se jecljanje od prvega do osmega šolskega leta lahko potroji. In to tako z ozirom na posamičnega jecljavca, kakor tudi z ozirom na celokupni razred. Glavna reč pri odpravi jecljanja je ta, da pazimo na pravilno dihanje. Jecljajoči otroci naj vdahnejo najprej obilico svežega zraka v se in zatem naj govore čisto počasi. Izprva je najbolje, da izgovarjajo glas za glasom. Ume se, da za to treba posebne spretnosti, ki se pridobi v kurzih, ki so temu odmenjeni nalašč. Ume se tudi, da je zdravljenje jecljanja pri duševno razvitih učencih in učenkah lažje, nego pa pri duševnih ubožcih in pri privajenem jecljanju lažje, nego pa pri prirojenem. Zdravljenje jecljajočih otrok, ki so jecljanje in duševno ubožnost podedovali, je celo v nalašč za nje prirejenih zavodih malo uspešno. Kamoli, da bi dosegel učitelj v šoli obilo!

Saj te študije tudi nisem napisal z namenom, da se naj izpremene naše šole v tem oziru v zdravstvene zavode oziroma kurze, temveč napisal

sem jo samo s tem namenom, da bi se oziralo v šoli na negovanje oči, ušes in govoril vsaj toliko, kolikor se ozira na gojenje onih delcev, ki naj bi ustvarili potom telovadbe lepe telesne forme in svežost duha. Saj če hočemo ustvariti res lepe in harmonične celote z ozirom na telo in dušo, ne smemo se ozirati samo na one dele, s katerimi lahko kimamo, suvamo, giblujemo in skačemo, temveč tudi na one podrobne delce, s katerimi gledamo, poslušamo in govorimo. Drugo brez drugega ne velja! — A katero je važnejše, to ugeniti pa ni težko! —

Lev N. Tolstoj o vzgoji in naobrazbi.

Priobčil Miro Šijanec — Maribor.

(Konec.)

Mislil, da je razen državne službe razmeroma prav malo dobro plačanih služb, katere bi zavzemali akademiško izobraženi ljudje. Zanesljivi statistični podatki o poslu vseučilišnih dijakov, ko šole zapustijo, bi bili kaj važen donesek k vedi o naobrazbi, in jaz sem prepričan, da bi se potem z matematiško natančnostjo dokazati zamoglo, kar jaz na podlagi meni znanih fakt in mnenja pravim, to je namreč resnica: da imamo malo uporabe za akademiško izobražene ljudi, da ti obrnejo svoje delovanje v prvi vrsti literaturi in pedagogiki in da potemtakem ponavljajo vedni krog v izgojevanju ravno takih ljudi, ki ne najdejo uporabe v življenju.

Zdaj vidim, da sem prezrl nek ugovor, ali bolje rečeno, vir mnogih ugovorov, kateri se mojim čitateljem vsiljuje: zakaj ne najde pri nas uporabe višja naobrazba, ki se je v Evropi tako plodonosno pokazala? Evropska družba je bolj izobražena kakor ruska; zakaj bi ruska družba ne ubrala istega pota kakor evropski narodi? Ta ugovor bi veljal, ko bi se bilo dokazalo: prvič, da je pot, katero hodijo evropski narodi, najboljša pot, drugič, da vse človeštvo hodi isto pot, in tretjič, da naše ljudstvo sprejme dotično naobrazbo.

Celi vztok se je izobrazil na povsem drugačni poti in se tudi zdaj obrazuje, kakor evropski narodi. Ko bi se dokazalo, da se je mlada žival, n. pr. volk ali pes, z mesom izredila ter dosegla popolni razvitek, bi imel jaz prav, če bi že vsled tega sklepal, da se tudi druga žival, n. pr. mladi konj ali zajec morata pitati z mesom, da doseže enako

popolnost razvitka? Ali bi smel na podlagi dveh izkušenj sklepati, da se zamore krmiti medved ali z mesom ali z vsem? Skušnja bi me učila, da potrebuje obojega.

Če se naravno dozdeva, da se meso le z mesom tvori, in če moje prejšnje izkušnje to potrdijo, tedaj še vendar ne morem žrebetu dajati meso, ko pa ga vsakikrat izvriže, ker njegov organizem take hrane ne asimilira. Takisto se zgodi z evropsko naobrazbo, po obliki kakor po vsebini, ako bi jo hoteli presaditi na našo zemljo. Organizem ruskega naroda je ne asimilira, in vendar pozna neko drugo hrano, ki njega redi, dokaz, da — živi. Ta hrana se nam sicer ne zdi docela prava, kakor trava ne za ropno žival, in vendar se vrši poleg tega — zgodovinsko-fiziološka preosnova; to hrano, katere mi nočemo pripoznati, prebavi in asimilira organizem naroda! In ta velika žival raste ter postaja krepka in močna.

Če vse to premislim, pridem do sledečih zaključkov:

1. Naobrazba in vzgoja sta dva različna pojma.
2. Naobrazba je svobodna, torej opravičena in pametna; vzgoja je nasilna, torej je nepravilna, nespametna; ona se ne more vedoma pameti opravičiti, in tedaj ne more biti predmet pedagogike.
3. Vzgoja kot pojav ima izvor: *a)* v družini, *b)* v veri, *c)* v vladi, *d)* v družbi.
4. Verske, vladne in družinske podlage vzgoje so naravne, zato najdejo opravičbo v določeni potrebi; družabna vzgoja pa nima nikake razlage razen oholosti človeške pameti, torej prinaša samo škodljive učinke, kakor so vseučilišča in akademiška naobrazba.

Šele sedaj, ko smo naše nazore o vzgoji in naobrazbi vsaj deloma razkazali in oba pojma določno omejili, sedaj moremo odgovoriti na vprašanja, katera je stavil gospod Gljebov v listu „Vzgoja“ (1862, št. 5.), vprašanja, katera se vsakemu takoj vsiljujejo, ki se je pošteno trudil, da bi se vglobil v to zadevo; ta vprašanja so utemeljena po stvari sami.

1. Kakšna naj bo šola, ki se ne vmešava v vzgojo?
2. Kaj pomeni ta brezdeležnost šole v vzgoji?
3. Zamoremo vzgojo ločiti od pouka, posebno od prvega pouka, če se celo na višjih šolah vsaja važen moment vzgoje v mlade duhove?

Da zamoremo na stavljena vprašanja odgovoriti, jih moramo najprej postaviti v drug red: 1. Kaj pomeni brezdeležnost šole v vzgoji? 2. Je to nehanje mogoče? 3. Kaka mora šola biti, ako se ne vmešava?

Da se vsakemu nespোরazumljenju ognem, moram prej pojasniti, kaj razumem pod besedo „šola“. Beseda šola v mojem zmislu ne pomeni hišo, v kateri se poučuje, ne učitelja, ne učence, ne določeno smer pouka — šolo pojnim jaz kot izvestno učinkovanje naobraženega na nenaobraženega, t. j. tedaj en del naobrazbe, vse eno, kako se to delovanje inaki nazivlje. Vežbanje vojaka je šola, javna predavanja, čitanja so šola, en tečaj v moha-

medanski šoli je šola, zbirka predmetov v muzeju in njih javna razstava za občinstvo je šola. Sedaj odgovorim na prvo vprašanje. Nevmešavanje šole v odgoji pomeni nehanje v obraževanju, t. j. v obliko vere, prepričanj in značaj obraževanega. To nevmešavanje se ustvari, če se osebi, ki se za naobrazbo briga, pri sprejemanju nauka prepusti popolna prostost, po kateri hrepeni, in sicer prepusti v oni meri, kakor je potrebuje, kakor jih sam želi, in kakor se skuša nauku odtegniti, kojega ne potrebuje, kojega ne želi.

Javna predavanja, muzeji itd. so najboljši zgledi šol brez vmešavanja vzgoje. Vseučilišča so zgledi šol z vmešavanjem strani vzgoje. V vseh teh zavodih so učenci navezani na določene tečaje, na določen program in na zistem izbranih ved, in sicer na podlagi programa za izpite, pred vsem pa s pravicami, ki se na izpite naslanjajo ali bolje, odvetje pravic, ako dijaki ne ugodijo tem zahtevam. (Dijak četrtega tečaja, ki je izpit prestal, stoji pred trdo grozno kaznijo: izgubo deset ali dvanajst let stradanja, katera je prežil v gimnaziji in na vseučilišču, odvetje ugodnosti, zaradi katerih je ta pomanjkanja pretrpel.)

V teh zavodih je vse tako urejeno, da učenec pod zažugano kaznijo mora sprejeti isti moment vzgoje v svojo naobrazbo, mora si prilastiti ona prepričanja in značaj, sploh vse, kar zahtevajo ustanovniki zavoda.

Nasilni moment vzgoje, ki obstoji v izključenju izvolitvi določenega kroga znanstev in v žuganju kazni, je ravno tako silovit in za vsakega opazovalca očiten, kakor v zavodih s telesno kaznijo, katere površni opazovalci stavijo v nasprotje z vseučiliščem.

Javna predavanja, katerih število v Evropi in v Ameriki vedno bolj raste, ne silijo k nikakemu določenemu pečanju z vedami, ne zahtevajo priznanje pod strahom kazni, celo nasprotno, ona so navezana na izvestne žrtve, katere slušatelj, učenec, radovoljno prenaša, katere dokažejo, da je ta šola osnovana na pogoju popolne prostosti v izvolitvi in na podlagi naobrazbe. To tedaj pomeni vmešavanje in nevmešavanje šole v obraževanje.

Če mi pa še kdo na to oporeče, tako nehanje naj že velja za višje šole in za odrasle ljudi, v nižjih šolah in pri otrocih pa vendar ni mogoče, ker še nikoli nismo videli zgledov za to, kakršna bi bila predavanja za otroke — tedaj mu jaz odgovorim: Ko bi mi besede šola ne vzeli v misel v posebnem ampak v zgoraj označenem pomenu, tedaj bi (in bomo) zasledili tudi za nižje učne stopnje mnogo delujočih sil brez vmešavanja vzgoje v zmyslu svobodnega pouka, take, ki odgovarjajo višjim zavodom in javnim predavanjem. Tako bi bilo učenje čitanja in pisanja pri bratih, prijateljih; k temu prištevam ljudske igre za deco, igrokaze, predstave itd., k temu prištevam nadalje podobe, knjige, pravljice, pesmi; semkaj spada delo in slednjič poizkusi v šoli na Jasni poljani.

Odgovor na prvo vprašanje odgovori deloma tudi na drugo vprašanje: Je tako vmešavanje mogoče? Teoretiški se ta možnost seveda ne da doka-

zati. Je eno, kar kaže to možnost, namreč prikazen, katera dokaže, da ljudje, ki niso bili vzgojeni, t. j. ki so bili izpostavljeni le vplivanju svobodnega obraževanja, da so osebe iz ljudstva — bolj močne, krepke, čile, samostalne, pravične in človeške, pred vsem pa za življenje bolj porabni kakor ljudje, ki so kakršnokoli (nameravano) vzgojo uživali. Morebiti pa ta trditev potrebuje za mnoge še dokazov? O teh dokazih še imam mnogo govoriti.

Tukaj hočem le enega navesti. Zakaj, biologiško rečeno, vrsta olikancev ne postaja vedno popolnejša? Pasem izrejenih živalij postaja vedno boljša, ona vzgojenih ljudij pa vedno slabša in hujša. Vzemimo po sto otrok iz krogov, v katerih so se otroci že od zaroda do zaroda, v generacijah vzgojevali in vzemimo jih iz prostega ljudstva, lahko jih primerjamo, v čem jih hočemo: z ozirom na telesne sile, ročnost, pamet, razum in celo njih moralne kvalitete — vedno opažamo, da imajo otroci nevzgojenih slojev veliko prednost v vsakem oziru pred vzgojenimi; ta razlika je tem večja, čim nižja je stopnja starosti in narobe.

Grozno je izgovoriti to prepričanje zaradi posledic, ki bi nastale; a žalibog, da je vse res. Možnost nevmešavanja v obraževanje v nižjih šolah pa ljudem, ki nimajo osebnih izkušenj, ne notranjega čuta za to mnenje, dokažemo po temeljitem proučevanju prosto delajočih vplivov, iz katerih ljudstvo zajema svojo naobrazbo, kakor tudi po temeljitem pretresovanju vprašanja, po dolgi vrsti izkušenj in po natančno izvedenem poročilu.

Kakšna tedaj mora šola biti brez vmešavanja v rečeh vzgoje. Šola je, kakor sem že omenil, izvestno učinkovanje naobraženega na nenaobraženega. Kako mora delati, da ne prekorači mej naobrazbe, t. j. svobodo?

Na to odgovorim: Šola mora imeti smoter — posredovanje znanosti, nauka, ne da bi poizkusila preiti v nravni krog vere, prepričanj, značaja; nje smoter mora sam — samo znanost biti in ne vplivanje na človeško osebnost. Šola ne sme poizkušati, že vnaprej določiti učinke, katere bi naj veda rodila; ona mora kot sredstvo pri vporabi popolnoma svobodno postopati.

Šola ne sme nobene vede, nobenega sestava ved kot potrebne smatrati, ampak sme le znanosti deliti, katere ima, prepustivši učencu, kar hoče ali noče sprejeti.

Uravnava in načrt šole se ne sme staviti na teoretiške nazore in določanja o potrebi gotovih ved, ampak le na edino možnost, t. j. znanost učiteljevo. Hočem z zgledom pojasniti. Vzemimo, da hočem kak zavod otvoriti. V ta namen ne sestavim nobenega načrta, ki bi slonel na teoretiških nazorih; tudi ne skušam uravnati pouka po načelih tega načrta, ampak jaz predlagam vsem, ki čutijo v sebi poklic za posredovanje znanosti, predavanja slušati v kolikor morejo. Umevno je ob sebi, da se bomo pri izboru predmetov ravnali po prejšnjih izkušnjah, t. j. mi ne bomo obnavljali poizkusov, stvari prednašati, katerih učenci ne marajo poslušati; mi ne bomo

v kaki ruski vasi razlagali španski jezik, astrologijo ali zemljepis, ravnatoko ne kakor trgovec v tej vasi ne bo otvoril štacuno s kirurgičnimi orodji ali s krinolinami. Zamoremo prijave na naš oklic že naprej preračunite, zadnja sodnica o našem početu bo vedno le izkušnja, kakor tudi mi nismo opravičeni kako prodajalnico otvoriti, kjer bi prodajali pod uvetom, da se kupec obveže pri nakupu deset kil smole kupiti eno kilo mazila ali dišave. Mi se ne brigamo dalje za to, kako bodo naši odjemalci blago porabili, ter menimo, da oni sami najbolje vedo, česar potrebujejo, da imamo že zadosti opraviti, če uganemo in uzadovoljimo njihove potrebe. Mogoče, da se bodo pri otvoritvi šole znašli: učitelj veroizpovedanja, učitelj prirodopisa, učitelj zgodovine srednjega veka in učitelj topografije.

Če so ti učitelji zmožni, zanimati se za učne ure, tedaj bodo tudi koristni, kljub svoji navidezni nesposobnosti. Ne verujem v možnost kakega teoretiško izciculjenega znanstvenega sestava, pač pa mislim, da se vsaka veda pri svobodnem poučavanju harmonično uredi v sestavno znanje. Oprorekle se mi morda bo, da se v teh slučajnostih in samovolji v izboru programa zamorejo učiti brezpotrebne in celo škodljive stvari, in da je pod takimi pogoji nemogoče, mnogo ved učiti, ker učenci za nje niso dovolj pripravljeni. Na to odgovarjam, da brezpotrebni ali škodljivih ved sploh ni, in da je že dovolj zdrav zmisel in potreba učenčeva, ki bo poleg svobode pouka vedela ovirati, da bi se brezpotrebne ali škodljive vede učile, ko bi se take sploh nahajale; drugič potrebuje le slab učitelj pripravljene učence; dobremu učitelju bo lažje algebro in analytiško geometrijo s takim učencem pričeti, ki še ne pozna aritmetike, kakor pa s takim, kateri jo slabo pozna; lažje je razlagati srednjeveško zgodovino, če se učenci stare niso učili.

Ne morem verjeti, da bi profesor, ki na vseučilišču čita matematiko ali zgodovino ruskega prava in ki vendar ne more učiti matematike in ruske zgodovine v ljudski šoli, — da bi tak profesor bil dober učitelj.

Ne morem pritrditi, da bi bila prednost zasluga, ali da bi bilo mogoče, le en del kakega predmeta dobro učiti. Pred vsem pa: prepričan sem, da bo pouk vedno kaki potrebi odgovarjal, in da se na vsaki stopnji znanosti nahaja zadostno število učiteljev in učencev.

Kako pa jaz kot izobraževajoči s svojo učbo, tako se mi bo odgovorilo, ne storim kakega izvestnega vzgojevalnega učinka? Kako da bi storiti ne hotel!

To teženje je nekaj najbolj naravnega, biva v naravni potrebi, kadar koli človek človeku svoje znanje podaja.

Saj vendar to teženje podeli izobraževajočemu ono moč, iti za naravnim poklicem, in ono stopnjo vneme, ki je za dotično delovanje potrebna. Nemogoče je, tako teženje zatajiti, kar mi tudi nikdar ni na misel prišlo; pa eksistenca težnje mi dokaže tembolj potrebo svobode v učbi in učenju. Človeku, ki zgodovino ljubi in jo poučuje, ne moremo braniti, da bi ne

hotel podati svojim učencem one nazore o zgodovini, katere ima on, katere smatra kot koristne in potrebne za človeški razvoj, da bi ne hotel širiti in vsajati ono metodo, katero je spoznal kot najboljšo pot za pouk v matematiških in znanstvenih vedah; nasprotno, ta pogled na smoter in konec naobrazbe pospešuje notranjost učiteljevo.

A kar se mora tu v poštev jemati, je okolnost, da se vzgojevalni moment vede ne sme podajati potom siljenja. Ne morem zadosti obrniti pozornost učiteljevo na to činjenico. Vzgojevalni moment matematike ali zgodovine le tedaj prehaja na učenca, če učitelj svoj predmet ljubi in ga temeljito pozna; le tedaj se mu posreči, svojo ljubezen tudi učencem vcepiti; v tem slučaju deluje ona vzgojevalno. V nasprotnem slučaju, kadar je že vnaprej odločeno, da izvesten predmet mora imeti vzgojevalen učinek, kadar je enemu naloženo predavati, a drugemu poslušati — v tem trenutku pouk pokreti nasprotne posledice, t. j. on ne vzgojuje za vedo, ampak odbija. Pravijo, da ima veda vzgojevalno svojstvo; to je res, pa tudi ni res, in v trditvi leži ravno glavni pregrešek, obstoječega v čudnem nasprotju o nazorih vzgoje. Vzgojevalni moment biva v pouku ved, v ljubezni učiteljevi do predmeta, v ljubeznivem podavanju in v razmerju med učiteljem in učenci. Hočeš li učenca znanstveno izobraziti, tedaj ljubi in imej v oblasti svojo vedo, tedaj bodo učenci ljubili tebe in vedo, in ti jih boš obenem vzgojeval; če pa ti vede ne maraš, tedaj jih lahko siliš kolikor hočeš, da se je polaste, vzgojevalnega učinka ne boš dosegel.

In tukaj zopet nastopi eno, vera in mera, merilo in spas, in to je svoboda učenčeva, poslušati učitelja ali ne, sprejeti vzgojevalni učinek ali ne, t. j. učencu prepustiti razsodbo, ali on pazna ali ljubi svojo vedo.

Kakšna bo tedaj s šolo, če se vzgoja ne bo več vmešavala v delo naobrazbe?

Ona ne bo drugo nego vsestransko, raznovrstno, izvestno učinkovanje enega človeka na drugega z namenom, podajati znanstva, ne da bi se učenec naravnost in diplomatiški k temu silil, da bi se to učil, kar mi od njega zahtevamo. Tedaj morebiti šola ne bo to, kar in kakor jo mi navadno mislimo, s klopni tablicami, podobami, katedrom; ona bo morebiti le gledališče, knjižnica, muzej in zabava, morebiti tudi se bosta ustvarila povsem drugačen sostav vede in drug učni red.

Kaj pa naj storimo? Li res ne bo več svobodne šole, nobenega gimnazija, nobenega stoliškega mesta za zgodovino rimskega prava? Kaj tedaj naj iz človeštva postane? slišim klicati. Seveda morejo in morajo izginiti, če učenci ne bodo čutili potrebe po njih, in če se bo znalo druge dobro ustrojiti. A otroci ne vedo vselej, kaj je za njih dobro, otroci se motijo itd. slišim zopet reči.

V tak prepir se ne spuščam. Ta prepir bi nas utegnil dovesti do vprašanja: Zamore človeška narava pred človeškim sodnim stolom obstati? Tega pa ne vem, na to polje se tudii nočem podati; jaz le rečem: če moremo vedeti, kar moramo učiti, tedaj mi ne branite ruske otroke siloma poučevati v francoščini, srednjeveškem rodoslovju in v umetnji. Jaz bom vam onda ravno tako dobro dokazal kakor vi meni. „Tedaj li ne bo več gimnazij in latinskega jezika? Kaj pa tedaj naj storim?“ slišim še enkrat vprašati. — Ne bojte se, tudi latinščina in retorika še bodeta, še bodeta živeli sto let dalje, in sicer le zato, ker se zdravilo mora izpiti, če se je že enkrat kupilo, kakor je rekel neki bolnik. Težko, da bo misel, katero sem morebiti nejasno, nerodno, premalo prepričevalno razkladal, čez sto let postala občna last; gotovo bo minilo še sto let, preden se bodo preživele sedanje šole, gimnazije in vseučilišča in da bodo na njih mesto stopile svobodne, uravnave na podlagi svobode učečega se roda.

Jaz poznam le svoj poizkus: šola na Jasni poljani je v teku pol leta, deloma na željo učencev, deloma njihovih staršev, prejela popolnoma drugačne oblike.

Sklepčni račun in pravilno govorjenje.

Neverjetno je skoraj, koliko težave dela v šoli sklepčni račun, ki je sam na sebi tako preprost in lahko umeven. Te težave se pojavljajo tako v ljudski kakor tudi v srednji šoli in na učiteljišču. Na srednji šoli žalibog ni veliko časa za sklepčni račun. To se potem čuti, ko je treba nastavljati enačbe in se morajo vsi sklepi izvrševati z neznanim številom x ali y , z itd.

K sklepčnemu računu pa ne prištevam samo znanega sklepa iz dva-, tri-, štirikratne množine enot prve vrste na dva-, tri-, štirikratno množino ali na polovico, tretjino, četrtno enot druge vrste, ampak tudi sklep iz podanega števila na drugo, ki je za nekaj večje ali manjše. Ravno pri nastavljanju enačb navadno povzroča učencu velike preglavice, če je treba zapisati izraz za število, ki je n. pr. za 5 večje nego neznano število x ali za 3 manjše nego določen izraz. V takih slučajih se privede učenec na pravo pot, če se neznano število x ali sestavljeni izraz za trenutek zamenja s posebnim številom, n. pr. 20. Potem bo takoj vedel, da je za 5 večje število 25, za 3 manjše pa 17. In zdaj še le ve, ali je treba porabiti

seštevanje ali odštevanje. K sklepčnemu računu torej štejem tudi takšne sklepe, pri katerih se uporablja seštevanje ali odštevanje. Seveda so ti sklepi pri posebnih številih tako lahki, da se navadno prezrejo in se težkoče prikažejo še le pri računanju z občnimi števili in s številnimi izrazi. Vendar pa je sklep pri seštevanju in odštevanju temelj pravega umevanja navadnega sklepa pri množenju in deljenju, kakor je seštevanje sploh temelj množenju.

Preziranje in netočno izvajanje tega temeljnega sklepa je rodilo celo vrsto nepravilnih jezikovnih izrazov, ki ovirajo pravo umevanje navadnega sklepa. Tako se mnogokrat slišijo in celo v dobrih učnih knjigah berejo izrazi kakor: „petkrat večji“, „še enkrat večji“, „desetkrat manjši“, „za polovico manjši“, za tretjino manjši“ itd. To je mešanje izrazov, s katerimi označujemo različne računске operacije, v eno skupino. „Večja“ je ona količina, ki se dobi iz druge s seštevanjem, „manjšo“ dobimo z odštevanjem, „krat“ se rabi pri množenju, „polovica“, „tretjina“ pa sta rezultata deljenja. „Petkrat več“ je po navadni govorici to, kar se dobi pri množenju s 5, „še enkrat več“ bi naj značilo množenje z 2. Kako naj učenec ugane, da mora množiti z dve, če pravi enkrat več“, to naj razume, kdor more! Protislovje vsebuje izraz „desetkrat manjši“, ker „desetkrat“ nakazuje množenje z 10 in to vendar ne more biti „manjše“! Popolnoma pravilen je sicer izraz „za polovico manj“, toda krajše bi bilo „polovica“ in bi povedalo isto. „Za tretjino manj“ pomeni dve tretjini, ne pa eno tretjino, za kar se včasih rabi.

Podobni izrazi so žalibog precej razširjeni. Tako smo nedavno brali, da je špecifična teža vode Mrtvega morja petkrat večja kakor navadne morske vode.

Po navadni napačni rabi izraza „petkrat večja“ bi špecifična teža vode Mrtvega morja bila 5·1, če se vzame za navadno morsko vodo 1·02. Tega vendar dotični poročevalec ni resno mislil! Hotel je pač reči, da se špecifična teža vode Mrtvega morja razlikuje od špecifične teže navadne vode za petkrat toliko, kakor se razlikuje špecifična teža morske vode od špecifične teže navadne vode. Pri morski vodi je ta razlika 0·02, pri Mrtvem morju pa 0·1, tako da je špecifična teža navadne vode 1, morske vode približno 1·02, vode Mrtvega morja pa 1·1. Ta primer kaže dovolj jasno, kakšne napake lahko povzroči podobno netočno izražanje.

Zato moramo pri pouku računstva takoj od začetka paziti na pravilno izražanje, iztrebiti moramo vse take netočnosti. N. pr. prvotno število je 20 ali občno x . Ako temu **prištejemo** 5, dobimo **za pet večje** število. Ako od prvotnega **odštejemo** 3, imamo **za tri manjše** število. Ako prvotno število **pomnožimo** z 2, 3 itd., dobimo **dvakrat, trikrat toliko**. Ako pa prvotno število **delimo** z 2 ali 3, je rezultat **polovica** ali **tretjina prvotnega števila**, ne pa dvakrat manjši ali za tretjino manjši. Direktno sorazmerne vrste ko-

ličin so one, pri katerih odgovarja dvakratni, trikratni množini prve vrste tudi dvakratna, trikratna množina druge vrste. Pri obratno sorazmernih pa pripada k dvakratni, trikratni množini prve vrste polovica, tretjina druge vrste. Nikdar naj se ne rabijo izrazi „dvakrat več“, „trikrat manj“ in podobni! Če vsi učitelji to izvajamo dosledno, s tem znatno olajšamo učencem računstvo in sploh za življenje veliko pripomoremo k pravemu umevanju razmerja raznih količin.

Fran Vajda.

Književno poročilo.

O c e n a.

Kamniške ali Savinjske Alpe, njih zgradba in njih lice. Poljuden geološki in krajinski opis. Slovenska zemlja 5. del. — Dva zvezka 255 str.; priloge: 43 krajinskih podob, 1 geološki krajinski načrt, 2 geološka zemljevidna načrta, 9 geoloških prerezov, 1 ledenodobni, 1 barveni geološki in 1 rastjepisni zemljevid. — Spisal Ferdinand Seidl, prof. drž. realke v Gorici in dopisujoči član jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu.

„Slovenska Matica“ je izdala med svojimi društvenimi knjigami za l. 1907 prvi in za l. 1908 drugi del zgoraj imenovane knjige, ki je eno najvažnejših del, kar jih je omenjeno društvo poslalo v svet. V naslovu in v uvodu naznanja pisatelj, da nam hoče obrazložiti notranjo, to je geološko zgradbo in pa vnanje lice naše krasne alpske skupine ter pravi doslovno stran 1:

„Ne da bi hotel odvrniti obiskovalca planin od običajnega užitka na solčnih, svobodnih višavah — ne, povekšati in uglobiti mu hočem užitek s tem, da se ne bo naslajal samo na obsežnem razgledu, na mnogoterosti, veličastnosti in smelosti v oblikah in merah vrhov in dolin, na ogromnosti gorskih mas, na raznoličnosti v rastlinski odgoji, na razdelitvi vodotokov ter na človeških naselbinah, prijazno ga pozdravljajočih — nego da bo znal vso krasno in mnogoliko podobo, ki se mu prostira pred očmi, uspešno motriti tudi z umom. Ako zreta lajik in veščak na isti umetniški izdelek, tedaj ima veščak večji užitek nego lajik. Prav tako se razodeva tudi lepota prirode globlje in velevažnejše onemu, ki jo motri z umevanjem.“

Ponosni smemo biti, da je prvi geolog, ki je proučeval Savinjske Alpe, bil naš slovenski rojak M. V. Lipold iz Mozirja pred 50 leti. Njegove študije imajo sedaj seveda le še zgodovinsko vrednost, ker je geološka znanost od tedaj silno napredovala. Nanovo in pa celotno je proučil geološko zgradbo večjega dela Savinjskih Alp geolog avstrijskega državnega geološkega zavoda F. Teller v letih 1885—1891, in je obenem s strokovnjaško razpravo izdal geološki zemljevid proučenega ozemlja l. 1896. Bival je mnogo let v Gornjem gradu, Mozirju, Kamniku in na Jezerskem, od koder je na mnogoštevilnih izletih natančno geološko proučil vso označeno krajino.

Sledove ledniške dobe v strženu naših Alp je pa proučeval Lucerna, učenec geografa prof. Pencka, mojstra glacialne geologije in je priobčil svojo razpravo l. 1906.

Leto potem je priobčil A. pl. Hayek, profesor dunajske univerze, kot plod svojih študij razpravo o flori osrednje skupine Savinjskih Alp.

Vse te razprave zahtevajo strokovnjaško znanje in strokovnjaške pomočke, ki so na razpolago le specialnim veščakom na vseučiliščih. Edino taki jih morejo uspešno započeti in zvršiti.

Iskreno nas veseli, da se je našel rojak-strokovnjak, ki je proučivši navedena glavna dela, še sam ponovno prepotoval krasno skupino gorovja, ki se razteza od Braslovč do Žirovnice ter sam znanje o njem izpopolnil s svojimi izvirnimi opazovanji dela dunajskih veščakov znanstvenih strok: geologije, geografije in botanike.

To ga je stalo mnogo dela, mnogo truda in mnogo razmišljanja, ker so geološke tvorbe ravno v tem zanimivem gorovju po nekod jako zamotana, n. pr. v skupini Rogatec, Menini ali v Kamniškem sedlu.

Gosp. prof. Seidl je izbral iz temeljnih razprav imenovanih veščakov vsa važnejša dejstva, ki jih nudi naša alpska skupina in jim dodal uspehe lastnega proučevanja. Tako si je sestavil ogrodje svoji knjigi. Dodal je ogrodju meso in kri, ko je pojasnjeval suha znanstvena dejstva z obilnimi nauki iz moderne geologije, geografije in botanike. Vsemu pa je vdahnil čvrsto življenje z jasnim poljudno-znanstvenim pripovedovanjem in z živo ljubeznijo do naše domovinske prirode. S tem je ustvaril delo stalne vrednosti, kakršnega doslej še nismo imeli.

V prvem poglavju nam podaja „zemljepisni oris Kamniških ali Savinjskih Alp“. Ne maramo podrobneje opisovati boja, ki je nastal pred nekaj leti zaradi imena Kamniške ali Savinjske Alpe. Pisatelj se je postavil na pravo stališče, naj stojita oba priimka v enaki veljavi. Naša gorska skupina je oddelek Julskih Alp, katero mejijo po geologu A. pl. Böhm u te-le črte: Begunje v Savski dolini, potok Praprotnik, Beli potok, Završnik, gorenja Tržiška Bistrica, sedlo Fevča, gorenji tok Kokre, Spodnje in Gornje Jezersko, Jezerski vrh, preko Bele na Pavličevo sedlo, Solčava, sedlo Bistra, gorenji tok potoka Bistra, Črni potok ob vzhodnem vznožju Raduhe, Luče, nadalje Savinja do Braslovč, Vransko, Motnik, Nevljica, Kamnik, Predvor, Duplje, Begunje.

Ta gorski sklop ima nastopne skupke:

1. Kranjski Storžič, 2. osrednji skupek z Grintavcem in Ojstrico, (ki se turistično loči v dva skupka), 3. Raduha, 4. Rogatec in 5. Menina z Dobrovljem.

Jako važno se nam dozdeva, da je g. pisatelj uvel izraz „Alpe“, namesto običajnega slovenskega „Planine“, o čemer piše pod črto doslovno: „Ni nam povolji, ako ista beseda znači dva različna pojma. Dejanski rabijo naši razumniki v pismu in govoru naziv „planina“, ko govorijo o našem visokem gorovju, pa tudi ko govorijo o gorskem pašniku. Zdi se nam primerno, da se oba pojma ločita. Mednarodni izraz „Alpe“ naj bi se sprejel, da nazivljemo z njim naše visoko gorovje; naziv planina pa naj služi le v smislu, v katerem ga pozna preprosti narod, namreč v gospodarskem, n. pr. Jenkova planina, Murijeva planina.“

Po opisu gorskih grebenov sledi isti dolin, vodovja in prehodov.

V drugem poglavju nam opisuje gradivo omenjenih Alp, najprej razdelitev kamenin v poglavitne skupine, potem pa kratek podrobni opis kamenin, namreč: I. prodorine: granit, tonalit, kremenjakov porfir, andezit; II. usedline: apnenec, dolomit, kremenjak, peščenjak, glinasti skrilavec, grušč, prod, pesek, prst, sprimek, labora in vulkanski groh; III. kristalasti skrilavci: gnajs, blestnik in filit.

V tretjem poglavju nam razlaga, kako so nastale kamenine naših Alp, kar je jako zanimivo.

Četrto poglavje ima naslov: Ali je gradivo Kamniških ali Savinjskih Alp v prvotnem položaju, ali je premeščeno? Kako se je dvignilo gorovje? Peto poglavje pa: Iz katerih dob zemeljske zgodovine je gradivo Kamniških Alp? V katerih dobah so se pojavile gorotvorne sile? Katere sile so končno izobrazile gorovje in doline ter jim dale današnje lice? V tem poglavju nam poljudno opisuje razne geološke tvorbe, katerih ne bomo navajali. Nazadnje pa pokrije naše gorovje z rastlinsko odejo.

Ne moremo se spuščati na tem kraju v posameznosti ter le želimo, naj bi knjigo čitali vsi razumniki, zlasti vsi učitelji, da se prouče o milijonskoletni zgodovini naših lepih Alp. S tem se jim bode vzbudilo zanimanje in ljubezen za domovinsko prirodu in za moderno znanstvo v prirodi, razširilo obzorje in poglobilo umevanje naših krasnih Alp.

Kdor je prečital knjigo, je ne more prehvaliti zaradi poljudnega, jasnega opisovanja, kar je zlasti v geologiji težavna stvar, zakaj izmed vseh prirodopisnih strok je najtežje poljudno pisati ravno v geologiji. V tem so pač vsi čitatelji ene misli, da nam je g. prof. Seidl podal izborno delo, ki zasluži, da ga prečita sleherni razumnik.

Pomisliti pa še moramo, da je g. pisatelj s svojo knjigo pridobil za slovensko literaturo novo znanstveno stroko: geologijo in si ustvaril kjer je bilo treba, strokovno terminologijo.

Poleg geoloških mu je bilo treba označiti tudi razne zemljepisne pojme s primernimi slovenskimi izrazi. Pisec teh vrst je imel sam čast z gosp. pisateljem občevati in se prepričati, s kolikim zanimanjem in železno vztrajnostjo je skušal ustvariti in uvesti prave narodne in znanosti primerne izraze v slovensko znanstveno terminologijo. Znano je namreč, da noben narod ne pozna znanstvenih pojmov, ki postajajo potrebni, ko se znanstvo bolj in bolj razvija in pogloblja. Novi pojmi pa zahtevajo nove izraze. Tako delajo vsi kulturni narodi in morajo tudi Slovenci, za kar naj navedemo nekaj dokazov.

O razliki izrazov „Alpe“ in „planine“ sem že poprej govoril.

Tudi izraz „okrešelj“ je v tem delu pomemben. „Okrešelj“ (ne samo na koncu Logarske doline) pomenja sploh globel s širokim dnom in strmim obstenjem, ki je izgrebeno iz gorskega pobočja nad sedanjimi dolinami v ledniški dobi.

Velika zmedenost se nahaja tudi v ljudski govorici o nazivu „Kočna“, ki znači dolino in goro. G. prof. Seidl je tudi v tem oziru uvel razliko poimenovanja in sicer za goro izraz „Kolčina“, za dolino pa „Kotina“, n. pr. Gornja in Spodnja Jezerska ter Belska Kotina, namesto običajne besede „Kočna“.

Francoski geolog Ami Bone je nazval tak dolinski sklep, kakršnega ima Logarska dolina „cirkus“. Znan je v Pirenejih „Cirque de Ga-

varnie". G. prof. Seidl imenuje to prav primerno namesto „dolinski cirk“ po slovensko „dolinski ogradec“. Pisatelj se pri tem gotovo naslanja na grič „Ogradec“, ki je v sklepu Logarske doline.

Našteli bi še lahko mnogo slovenskih izrazov, katere je prav srečno uvedel g. pisatelj za posamezne zemljepisne in geološke pojme v našo literaturo in s tem razbistril pravo pojmovanje, n. pr. zmrzal, raze, balvan ali zabredeneec itd.

Omeniti moramo, da mala pastirska koča („Na vodinah“) str. 206, že davno več ne stoji; na str. 189 pa je tiskarska pomota „Pribrežnik“ namesto „Podbrežnik“.

Gosp. pisatelj pa ni samo pojasnil geološke in geografske znamenitosti naših planin z zgovorno besedo, ampak je tudi skrbel, da bi nam jih pokazal v slikah in sicer takih, ki kažejo obenem znanstveno vsebino in krajinsko lepoto. Imel je s seboj na svojih potovanjih fotografa g. Pavlina in g. Žnidaršiča. Za slike je sam iskal primernega stališča, od koder bi se napravila slika, ustrezajoč zgoraj navedenim zahtevam. Taki poti so utrudljivi, nevarni in mnogokrat jih je vsled vremenskih razmer treba ponoviti. Tako n. pr. je potoval g. prof. Seidl iz Solčave petkrat na Šentlenarsko sedlo, da bi fotografiral najkrasnejši pogled na Logarsko dolino z osrednjo skupino Kamniških ali Savinjskih planin, ali vedno neugodno vreme tega ni pripustilo.

Vsak poznavalec naših omenjenih Alp mora z veseljem poudarjati, da so slike obeh knjig (nekaj tudi od drugih dobljenih — Zvezna tiskarna) zares izborne, ravno tako geološke podobe, zemljevidni načrti in zemljevidi, katere je pisatelj z velikim trudom in natančnostjo narisal sam na podlagi svojih študij.

Pripomniti moramo, da je „Slovenska Matica“ mnogo žrtvovala za to knjigo; ali bi bila še lahko več, ako bi bila delo razdelila na 4 ali 5 zvezkov, ko je imela izvrstnega pisatelja na razpolaganje, ki bi bil napisal o Savinjskih Alpah pravo obširno monografijo 50 tiskanih pol, namesto sedanjih 15. To bi si mislili tem bolj, ker je svoj čas napravila načrt, da hoče izdajati tudi monografije, ki pa ne smejo biti preveč površne oziroma skrajšane.

Glede slik omenjamo, da je za nekatere napravila klišeje tvrdka „Unie“ v Pragi, za druge zlasti v drugem zvezku „Dionička tiskarna“ v Zagrebu. V teh klišejih se vsekakor opazi razlika. Čeprav stojimo na slovanskem in tudi zemljepisnem stališču, vendar so nam oni klišeji ljubši, ki so za isto ceno lepši in tudi slovanski.

Končno pa moramo omeniti, da je knjiga pisana v krasnem, vznesenem, poljudno-znanstvenem slogu vseskozi v lepi slovenščini. Zato moramo Slovenci najtopleje zahvaliti g. pisatelja in tudi „Slovensko Matico“, da sta nam podarila tak velezanimiv književni dar trajne vrednosti, kakršnega še nismo imeli. Toplo priporočamo vsakemu učitelju in učiteljici, naj prečitajo knjigo in si razširijo svoje znanje s tem znamenitim delom. Z znanjem v glavi naj pa še v počitnicah sami potujejo v krasne Savinjske planine, da se z lastnimi očmi prepričajo o vsem tem, kar jim bode tudi dobro služilo v domovinskem pouku.

Opozarjamo še na nekatera mesta v knjigi, ki so se pisatelju posebno posrečila. To so: opis Logarske doline (str. 138—141 — zakaj je lepa?), opis Kamnika in njegovega gorskega ozadnja (str. 170), opis Predoslja (str. 157—161), razgled z vrha Grintavca (str. 218—219); opis Kokrske doline

(str. 142) in doline Tržiške Bistrice (str. 87—88) itd. Zlasti zanimiv je opis rastlinske odeje Savinjskih Alp, ki tvori sklepno poglavje (str. 223—241). — Priporočali bi učiteljstvu skupne izlete v Sav. Alpe. Pripomnimo, da „Savinjska podružnica Slov. planin. društva“ v počitnicah rada prireja izlete v to krasno gorovje, zlasti še za učitelje, ako se zglasijo. Tako potovanje je udobno in poučno prirejeno ter stane mnogo manj. Upajmo, da po letošnjem zborovanju „Zaveze“ poleti večje število učiteljstva v Savinjske Alpe.

Fr. Kocbek.

Novosti.

Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani je podarilo slovenski mladini za pirihe ti-le na zunaj prekrasno opremljeni knjigi, in sicer:

I. A. Rapè: **Mladini**. 1. zvezek z 8. slikami. Vsebina: 1. Povest o Marici. — 2. K Miklavžu. — 3. Turki na Podreči. — 4. Živali — medsebojne prijateljice. — 5. Koščena miza. — 6. Zima. — 7. Dvanajsti. — 8. Vražar Jošt. — Cena s poštnino vred 1 K 16 h.

II. **Spisi Mišjakovega Julčka**. 1. zvezek z 11. slikami. Vsebina: 1. Sosedovi purčki. — 2. Dobri bratec. — 3. V skobec ga ujemi. — 4. Prepovedan sad. — 5. Videl je angelca. — 6. Lisica starega Boštjana. — 7. Tomažek in Jerica. — Cena knjigi je 1 K — po pošti 16 več.

Knjigi je tiskala „Učit. tiskarna“ v Ljubljani in jih prekrasno opremila, tako da že zunanja oprema mora razveseliti kupca. Če pa še pristavimo, da so posamezne povestice, zlasti „Spisi“, pisani v mičnem, otroškem duhu ter v prekrasnem in čistem jeziku, smo menda povedali dovolj, da bode učiteljstvo lahko pirihe priporočalo ne samo staršem in prijateljem mladine v nakup, ampak tudi skrbelo, da si vsaka šola naroči po več komadov za šolsko knjižnico. Tako bomo najbolj podpirali dober namen, ki ga zasleduje „Učit. konvikt“.

Računica za meščanske šole. II. del. Spisal France Hauptmann, profesor na c. kr. učiteljskih v Gradcu. Na Dunaju. V c. kr. založbi šolskih knjig. Velja vezana 80 h. — Ta knjiga je urejena po novem normalnem učnem načrtu za meščanske šole z dne 15. julija 1907 in se razlikuje od doslej rabljenih računnic najbolj v poglavju o ulomkih in sicer po vsebini in razvrstitvi. — Knjiga bo dobro služila svojemu namenu.

Znana tvrdka Freytag & Berndt na Dunaju je ravnokar izdala v merilu 1:1,250.000 nov zemljevid pod naslovom: Freytag **Die Grenzgebiete Osterreich-Ungarns und Serbiens**. Cena 50 h. — Kakor vsa dela iz zavoda te tvrdke, je tudi ta zemljekaz vreden, da ga priporočamo.

Zvonček objavlja v 4. letošnji številki to-le vsebino: 1. Sveti Jurij. Bogumil Gorenjok. Pesem. — 2. Kaj nam je pripovedoval naš dedek. A. Pesek. Povest. — 3. Skopuh in nevoščljivec. D. A. Povest. — 3. Mamutovo drevo. L. O. Poučni spis s podobo. — 5. Največji zaklad. M. Pintarjev. Povest. — 6. Darčkov nos. L. Černež. Povest. — 7. Živali — vremenski proroki. K. S. Poučni spis. — 8. Sinici. D. A. Pesem. — 9. Cigan in velikani. Dr. Fr. Rosina. Povest. — 10. Za kožo mu gre. Podoba. — 11. Strup. O. L. Povest. — 12. Dobri otroci. Kmetova. Povest s podobo. — 13. Mrtvemu očetu. Fran Žgur. Pesem. — 14. Čakala sta. P. St. Polenčan. Povest. — 15. Potočku. Fr. Kolednik. Pesem. — 16. Pouk in zabava: Zastavica v podobah. Fr. Rojec. — Pesem naj se glasi! Zorko Prelovec. Uglasbena pesem. — Rešitev. — Kotichek gospoda Doropolskega.

Dasi blago mojstra samo hvali, vendar še tudi mi najboljši naš mladinski list slovenskemu občinstvu najtopleje priporočamo.

Naša bodočnost. Marčna številka tega izbornega lista za šoli odraslo mladino, ki ga zalaga in tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani, ima to-le izbrano vsebino: Potresi. — Ferdo Plemič: Vojna mornarica. — A. Rapè: Življenje utrinki (dalje). — Bloc-Podravski: Matere velikih ljudi. — Razgled po svetu (Zgodovinske črtice in Raznoterosti.). Ta res dober časopis vrši v vsakem oziru svojo zadačo imenitno ter zasluži, da ga zavedno učiteljstvo najbolj širi med šoli odraslo mladino. Priporočamo ga najtopleje.

Domače ognjišče objavlja pa v 3. številki to-le vsebino: 1. Zdravko Mikuž: O telesni in duševni vzgoji otrok. — 2. Domači zdravnik. Dr. Demeter Bleiweis-Trsteniški: Nalezljive otroške bolezni. — 3. Slike iz vzgoje. Oker-Blom-Burgstein: Pri stricu zdravniku na deželi. — 4. Listek. Dr. P. Grošelj: Potres v Italiji. — 5. Dopisi. — 6. Drobtine. — Toplo priporočamo!

Razgled.

Listek.

* **Izpitni učne usposobljenosti za obče ljudske in meščanske šole** se pričnejo pred mariborsko c. kr. izpraševalno komisijo dne 17. maja ob 8 ih zjutraj. Prošnje se imajo predložiti najpozneje do 9. maja t. l. pri ravnateljstvu.

* **100letnica rojstva** enega največjih ruskih pisateljev, Nikolaja Gogolja, je praznovala dne 2. t. m. Rusija in z njo ves kulturni svet.

* **Nova iznajdba.** Na pariški akademiji sta izumila Courmont in Nogier nov način za razkuževanje pitne vode. Ta način je jako lahek in poceni in se bo s tem napravil popolen preobrat v javni higijeni. S to metodo se lahko v kratkem času razkuži velika množina vode a pri tem ne izgubi niti okusa. V vodo se potakne namreč kremenasta svetilka napolnjena z živim srebrom, skozi katero se spusti električen tok, kateri napravlja v svetilki neko zelenkasto luč. Žarki te luči pomore vse kužne in nezdrave mikrobe v vodi, 30–35 centimetrov naokolo od svetilke. Voda postane idealno čista. Hvalilci te nove metode trde, da se tako razkuževanje lahko uporabi v velikem obsegu, da bi se tudi lahko rabile take svetilke v rezorvarjih mestnih vodovodov. Svetilka je jako poceni in se lahko dolgo rabi. Ta način je veliko bolj poceni kot pa filtracije ali pa ozoniranje.

* **Družba sv. Mohorja v Celovcu** bo prihodnje leto 1910. zopet izdala eden ali celo dva snopiča Zgodb sv. pisma. Prvi snopič je prišel že pred 15 leti na svetlo; od tačas se je zgodilo precej izprememb med udi naše družbe. Mnogo jih je pomrlo ali izstopilo; vsako leto pa se vpiše po več tisoč novih udov. Koliko Mohorjanov je še, ki imajo vse doslej tiskane

snopiče Zgodb sv. pisma? In vendar naj bi se nahajala ta knjiga vseh knjig v vsaki slovenski hiši; in Družba hoče pomagati svojim udom, da si nabavijo tiste snopiče, ki jih nimajo; zato ponuja iz svoje zaloge snopiče Zgodb sv. pisma za polovico cene, namreč za 50 vinarjev (in 40 vinarjev za odpravnino) za vsak snopič — dokler jih je še kaj. Kdor jih naroči, mu jih pošljemo lahko zdaj ali pa jih prejme v jeseni z letošnjimi knjigami vred.

—e.— **Štatistika veroizpovedanj.** Ravnokar izdani štatistični pregled, ki ga je izdala „amerikanska misijonska družba“ navaja sledeča razmerja posameznih veroizpovedanj:

Katolikov	272,638.500	Hindov	209,659.000
Protestantov	166,066.000	Konfucijov	231,816.000
Grško-ortodoksnih	120,157.000	Šintoistov	24,900.000
Židov	11,220.000	starega ind. Kulta	12,114.000
Mohamedanov	216,630.000	malikovalcev	157,069.000
Budistov	137,935.000	raznih	15,352.000

—a. **Esperanto.** Kako se širi učenje tega svetovnega jezika, svedoči to-le: l. 1908. je bilo v Evropi 838 esperantskih društev, v Ameriki 163, v Aziji 23, v Avstraliji 18 in v Afriki 15. L. 1904. je bilo pa v vseh delih sveta le 116 takih društev.

— ga. **Zanimiva števila.** Nek uradnik državne blagajnice je po dolgih študijah prišel do jako zanimive iznajdbe, ki bo morebiti našla v raznih denarnih zavodih prejalislej tople zagovornike. Na podlagi te matematične posebnosti se lahko izplača vsak znesek do 1000 K, da ni treba nobenega zavoja načeti oziroma razdejati. V teh zavojih morajo biti ti-le zneski:

1
2
4
8
16
32
64
128
256
489

1000

Zgled: Hočemo izplačati znesek 799 kron, vzamemo te-le zavoje: 489, 256, 32, 16, 4, 2. —

—g.— **Avstrijska kultura v Bosni.** Avstrija je v teku časa ustanovila v Bosni 266 orožniških postaj z 2300 orožniki in 230 šol s 568 učitelji. Ena šola pride na vsakih 182 km², a mnogo otrok ima do najbližje šole večkrat 15–20 km. Razmerje med učiteljstvom in orožništvom je 1:4

—g.— **Analfabeti v francoski armadi.** „Petit Journal“ poroča, da je bilo l. 1905. izmed 321.000 rekrutov 10.644 analfabetov, a l. 1906. pa izmed 314.000 — 11.062 analfabetov.

—a. **Uspehi kolportaže.** Kolportaža je v Nemčiji nesla pretečeno leto 50.000.000 mark. V 8000 kolportažnih knjigarnah je bilo vposlenih 30.000 kolporterjev.

Pedagoški paberki.

* **Šolski izleti.** Mestnemu svetu v Budimpešti je predložil nek učitelj prošnjo o stvari skupnih šolskih izletov zahtevajoč, da dela na tó, da prepustita dve komunikacijski društvi, ki stojita pod neposrednim nadzorstvom mestne uprave, posameznim šolskim izletom za malo plačo zasebne vagona in zasebne parobrode. Mestni svet je ta predlog soglasno sprejel.

* **Analfabeti v Italiji.** Po najnovejši štatistiki ima Italija 32 milijonov prebivalcev, od kojih je 17 milijonov analfabetov. — Rimski časopis „Osservatore Romano“ se z ozirom na to tako-le izraža: In tak narod želi biti v istem redu z ostalimi obrazovanimi narodi. Priznavamo, da je to zelo žalosten pojav, uvažujmo pa, da se nihče ne pobriga, da bi se dalo tej

množici duševnega kruha in prebivališča, — moramo reči, da niti vlada niti država naša ne kaže niti najmanje brige za obrazovanje in gospodarsko blagostanje bednega prebivalstva. Šole so neobhodno potrebne in potrebno je, da odločujoči krogi resno uvažujejo resnico prepoveda, da se z otvoritvijo vsake nove šole zatvori ena ječa*.

Delavsko vseučilišče „Rushin Collegé“ v Oksfordu na Angleškem. Pod geslom „znanost vsakomur“ nastal je zavod „Rushin Collegé“, ki je prva delavska univerza. — Misel, da se ustanovi ta zavod sprožila sta Amerikanca Vrovman in Beard, Američanka Graffinova zopet pa je dala potrebni denar, da se ta misel izvede. „Rushin Collegé“ se je ustanovil pred šestimi leti, postavil pa si je za naloge, izobraževati mlade in nadarjene delavce ter jih usposobiti za vodstvo in opravljanje strokovnih zadev in delavskih društev. — Gojenci so v internatih, kjer so z vsem preskrbljeni in kjer ostanejo 1 do 2 leti. Predavajo se ti le predmeti: Sociologija, teorija razvoja, logika, psihologija, narodno gospodarstvo, posli industrije, socialne težnje in cilji, politična in družbena vprašanja, državni sistem, temelji bančnega gospodarstva, šolsko zakonodajstvo. Mnogo časa se posvečuje popolnjenanju sloga in govora; dijaki si pa lahko izbirajo po svoji volji ali se naj to vrši v angleškem, francoskem ali pa v nemškem jeziku. — Celó vzdrževanje poedince stane 52 funtov šterlingov (1300 K) na leto. — Nekateri gojenci študirajo na svoje stroške, drugi pa zopet uživajo stipendije delavskih zvez. Dela se na to, da se uredi tudi internat za ženske. „Rushin Collegé“ je uvedel tudi tečaje za elementarno obraževnost, da slušatelji zamorejo potem razumeti predavanje. Kot profesorji predavajo odlični učenjaki.

Verbalizem in materializem v šolskem pouku. O tem piše prof. Vilj. Rein (Jena) tako-le: Naš sedanjí šolski pouk boleha na dveh glavnih hiba: na verbalizmu in didaktičnem materializmu. Obe hibi pa sta v notranji zvezi. Ker so učni načrti prenapolnjeni (didaktični materializem), mora si učitelj pomagati z besedami (verbalizem). On nima časa za temeljito, povoljno nazorovanje; hiteti mora, da dovrši svojo nalogo in tako zadosti nadzorniku, celo tam, kjer se mu nudi po sebi možnost k neposrednemu nazorovanju, kjer je šola postavljena glede na okolico takorekoč v sredino nazornega gradiva. Treba je le, da se čuti za to zbudijo in usposobijo. Pa baš zato, kakor se dozdeva, ni nič časa; za potrebno temeljitost primanjkuje razumevanja in dobre volje. Zato pa odmevajo šolski prostori od šumečih besed, dočim se šolske omare polnijo z akti, oboje v zabavo šolskih oblasti, ki so najbolj zadovoljne, ako obvladajo učenci potrebne besede in če učitelji dotične številke redno spolnjujejo. Čim bolj se šola od principa nazorovanja oddalji, tem bolj se poplitvi ter se spravi ob svoje najboljše uspehe. Besede se naglo poizgube, neposredni čutni vtiski pa ostanejo. Kar je n. pr. učenec na šolskem potovanju doživel, tega vse svoje življenje ne bo pozabil, nasprotno pa to, kar bi naj po mediju besedi občutil, izgine brez vsakega stalnega sledu v njegovem duševnem življenju. Risanje in modeliranje so zaradi tega zelo imenitni predmeti, ker gojenca silijo, da natanko opazuje.

Prednost sela in šolarjev na selih. Friderik Paulsen trdi: Nobeno vseučilišče ne nudi svojim dijakom tega, česar potrebujejo, v tej popolnosti, kakor nudi selo in selska šola doraščenemu dečku to, kar on potrebuje in kar zamore prebaviti ter s pravo silo spoznati in uporabiti. In mislim celo, da za izobrazbo našega ljudstva pomeni veliko izgubo sile in izvirnosti, če vedno večji del ljudi izrase v velikem mestu, kjer ne pride v dotiko z zemljo in se nima priložnosti seznaniti z globoko vkoreninjenimi nazori žive naravne in človeške okolice, ki poklada na selu izraslemu človeku neizgubljivih zakladov na pot. Kaj so napram temu tovari abstraktnih predstav, ki izvirajo iz učnih sob ali iz topega književnega in časniškarskega slovstva! Naj bi se sreče povsem zavedali oni, ki jo še imajo!

— a. **Virtemberško šolstvo.** Virtemberški minister je izdal novelo, da posamezne občine lahko podaljšajo šolski obisk za eno leto, tedaj na 8 šol. let. — Ukazal je dalje, da se učiteljska razširijo na šest let. Kdor se hoče potegovati za nadzorniško mesto, mora biti prvič akademično naobražen in drugič mora prebiti poseben izpit, ki ga usposobi za ta posel.

—e. **Izlet.** Mesto Curih v Švici je izdalo poročilo o svojem šolstvu za l. 1907, iz katerega posnemljemo: V tem letu je napravilo 194 razredov takozvane šolarske izlete, katerih se ni udeležilo le 7-7% učencev. Skupni stroški so znašali 28.858 frankov. Mestni zastop je prispeval 4.484 frankov, ostalo pa ali sami učenci, ali pa šolski dobrotniki. —

—e. **Plavanje** se je pretečeno leto na Dunaju učilo 154 učencev obrtnih šol pod nadzorstvom svojih učiteljev. Ako se upošteva, da je na Dunaju nad 20.000 obrtnih učencev, tedaj se je učilo plavanja ravno 1% vseh obrtnih učencev. Pred leti je že izdal c. kr. dež. šol. svet tudi nekak ukaz zaradi poučevanja v plavanju. Radovedni smo kak uspeh je imel ta ukaz.

—a. **Število otrok v posameznih razredih.** Društvo akademično izobraženih učiteljev v Nemčiji je sklenilo, da se pošlje sledeča resolucija na merodajno mesto: Število otrok znašaj v višjih razredih 25, v srednjih 30, a v najnižjih 40 v enem razredu. Nobeden nadučitelj ne imej v svoji šoli več kakor 500 otrok sebi podrejenih.

—g— **Odlok, ki bi bil tudi pri nas potreben.** V renski provinciji na Nemškem je bil izdan pred kratkim strog nalog, ki prepoveduje nastavljanje pred poukom ali med odmori takozvanih „pazljivcev“.

—e. **Dečki kuharji.** Na Norveškem so uvedli v takozvanih šolarskih kuhinjah poskus, da naj se tudi dečki uče kuhati.

Kronika.

* **Tri ruske učitelje**, ki so prišli v Prago in si najeli stanovanje v Kraljevih Vinogradih, je policija pozvala, naj nemudoma zapuste Avstrijo.

* **Splošno šolsko obveznost** bodo uvedli sedaj na Ruskem. Vsa ona mesta in vasi, ki še dosedaj niso imele šol, grade prav pridno poslopja zanje in snujejo šolska okrožja. Za te nove šole potrebujejo velikansko množino učnih oseb. Za prvi čas se jih bo potrebovalo do 20.000. Ker učiteljišča na Ruskem ne morejo dati toliko število učnih oseb, bodo si morali pomagati tako, da začasno namestijo izslužene vojake in uradnike kot učitelje, da-si to ne bo na veliko korist narodni [prosveti]. Da dobi država kolikor mogoče več izšolanih učiteljev, osnuje nova učiteljišča po vseh gubernijah.

* **Malo priznanja.** Vsi veliki pedagogi in pisatelji trdè, da je vzgajanje otrok največja umetnost na svetu in vsi odločno pravijo, da je učitelj umetnik. Primerimo učitelja z gledal. igralcem. Kolika razlika. Igralec slavi 25 letnico svojega umetnikovanja in vsi časniki so polni njegove hvale in časti; on prejema darove v zlatu in sijaju, in učitelj? „Škola“ izhajajoča v Zagrebu poroča, da je pred kratkim bil umirovljen eden zaslužni in marljivi tovariš, ki je služboval nad 47 let kot učitelj in narodni prosvetnik, kakor največji umetnik, pa kdo je slišal kaj o njem? Nihče! Edino, da je dobil priznanje od kr. dež. vlade in od svojih tovarišev. In narod, za kojega je deloval nad polovico človeške dobe, narod? — Nihče nikdo ničesar! — To je naša usoda!

* **Učiteljske plače na Škotskem.** Na Škotskem so učiteljske plače zelo različne po tem, v katere kategorije spada šola, na kateri učitelj službuje. Na selskih in malih mestnih šolah so plače običajno manjše kakor na šolah večjih mest. Mladenič, ko stopi v učiteljsko službo, najsi ima tudi najodličnejšo usposobljenost, mora biti najprej podučitelj. Selski učitelji imajo v početku 2100 K (po našem 1000 K) plače. Ta plača se poviša do 2800 K. — Voditelji na selih imajo 3000—7200 K. Učiteljice na selih pa 1400—2100 K. Mestni učitelji 2200—3800 K, glavni učitelji 4000—6000 K. Vodje ali ravnatelji v mestih 6000—9600 K, mestne učiteljice pa 1400—2400 K. V Edinburgu dobiva vsaka učit. oseba še 120 K doklade na leto.

* **Žensko gospodarsko šolo** imajo v Beyrutu. To je prva taka šola na Turškem. Ustanovil jo je kapucin o. Remy. V tej šoli se podučuje gospodinjstvo vobče, a posebej se vežbajo še notranje učenke zavoda v kuhanju in v strežbi bolnikov, šivanju in pranju prtenine.

Šola je razdeljena v dva oddelka. V enem delu se uče služabnice v drugem pa bodoče gospodinje. Tu se izobrazujejo tudi v domačem knjigovodstvu, v zdravljenju lahkkih bolezni in v vrtnarstvu. Apostolski delegat je prevzel nad tem zavodom pokroviteljstvo in pripeljal iz Besançon na Francoskem redovnice, ki sedaj podučujejo blizu do 100 učenk praktičnega gospodinjstva.

* **Učiteljske plače v Bukovini.** Občinski svet deželnega stolnega mesta bukovinskega je uravnaval plače občinskih učiteljev tako-le: Sprejela se je 35 letna službena doba, v katero se lahko vštejeta tudi leti pred usposobljenostnim izpitom. Temeljna plača za učitelje I. razreda je 2000 kron, za učitelje II. razreda 1300 kron. Učiteljstvo ima 4 petletnice po 200 kron, dve po 300 kron od dneva izpita učne usposobljenosti. Doklade za stanovanje dobe učitelji I. razreda 400 kron, po 4. službeni dokladi pa 500 kron; učiteljem II. razreda se je dovolilo 300 kron, nadučiteljem pa, ako nimajo naturalnega stanovanja, 800 kron, v predmestjih 600 kron. Voditelji imajo pravico do sledečih funkcijskih doklad: na enorazrednicah 100 kron, na dvo- in trirazrednicah 200 kron, na štirirazrednicah 400, na petrazrednicah 450 kron in na šestrazrednicah 500 kron. Za nesistemizirane (vzporedne) razrede dobe 25 kron, ki se pa v pokojnino ne vštejejo. Začasni učitelji z izpričevalom usposobljenosti imajo 1200 kron plače, po petih letih dobe 100 kron osebne doklade, po desetih letih pa 200 kron. Te doklade odpadejo pri stalni namestitvi, na njih mesto stopijo petletnice, štete od dneva usposobljenostnega izpita. Začasne učne moči z zrelostnim izpričevalom dobe 1000 kron plače. Kot najvišjo plačo dosežejo učitelji in učiteljice 3900 kron in to po 30 službenih letih od dneva usposobljenostnega izpita. Najvišja plača za nadučitelja je 4700 kron.

—e— **Posnemanja vredno.** (?) Deželni zbor predarlski je v svojem zadnjem zasedanju sklenil, da se odvzame ljudskošolskemu učiteljstvu pasivno in aktivno volilno pravico v občinske zastope. Ne ve se, dobi li ta zakon tudi sankcijo.

—e. **Odprava šolnine.** Moravski deželni odbor je predlagal, da se na vseli šolah odpravi šolnina, a zato naj se zvišajo občinske doklade za 12°/_o.

—e— **Državne ljudske šole v Franciji.** Leta 1908. je bilo na Francoskem 66.444 državnih ljudskih šol; 12.389 teh šol je obiskovalo le po 13—14 šolarjev.

—g— **Odprava javnih preizkušenj.** Po Nemčiji je bila v mnogih krajih še „lepa“ navada, da so se prirejale koncem šol. leta takozvane javne preizkušnje na ljudskih šolah. Vsled nekega ukaza so te izkušnje odpravljene.

—e— **Šolski proračun mesta New-Yorka** znaša za l. 1909. ravno 70,973.505 dolarjev.

—a. **Učiteljsnikov in učiteljskišnic** je bilo v Avstriji l. 1906/7. 12.305 in sicer učiteljsnikov 8972, učiteljskišnic 3333, a v l. 1907/8. pa 12.568, prvih 9098, 3470.

—a. **Šolska kuhinja.** Mestna občina v Berlinu je izdala v mesecih februar in marc za šolsko kuhinjo 20.000 mark. Natančnejša preiskava je dognala sledeče zanimivosti: Od 290.000 otrok ni imelo 19.000 gorkega kosila, 14.000 je kosilo še le zvečer, 800—900 otrok ni sploh imelo rednega dnevnega kosila, a 2500 otrok je jedlo kadar je kaj dobilo.

JAVŮREKOVA

Palestina s tičjega pogleda

je povsod poznan kot najboljši zemljekaz za bibliški pouk in za razjasnjevanje zemljepisnih temeljnih pojmov.

Risba zemljevida je taka, da ga vsak učenec takoj razume.

Odobren od preč. knezoškof. konzistorija v Pragi in od c. kr. ministrstva za bogočastje in uk.

Krasen barvotisk 137 × 73 cm napet na platno 14 K; s skobami 15 K.

Če se direktno naroča — znižana cena. Zahtevajte prospekt!

Pošilja ga učitelj J. B. Škorpil, Praga, VII—748.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Št. 231/09/O.

Na petrazredni ljudski šoli pri Veliki Nedelji se bode stalno namestila nadučiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prostim stanovanjem.

Prosilci za to mesto, ki morajo biti usposobljeni za pouk v obeh deželnih jezikih in za verouk, naj vložijo svoje prošnje, z izpričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita ter z domovnico opremljene, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu pri Veliki Nedelji do 15. aprila 1909.

Okrajni šolski svet Ormož, dne 9. marca 1909.

Predsednik.

St. 281/III.

Na petrazredni ljudski šoli pri **Sv. Antonu v Slov. gor.** se namesti stalna učiteljska služba z rednimi dohodki po II. krajnem razredu.

Redno opremljene prošnje vposlati je krajnemu šolskemu svetu pri Sv. Antonu v Slov. g. do 15. aprila 1909.

Dokazati je usposobljenost iz obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet Sv. Lenart, dne 4. marca 1909.

Predsednik.

Št. 349.

V političnem okraju **Brežice** so popolniti sledeča mesta učiteljev, oziroma učiteljic stalno.

I. V šolskem okraju Kozje.

1. Na štirirazredni ljudski šoli v Dobjem II. plačilni razred

2. na dvorazredni ljudski šoli v Koprivnici III. plačilni razred

3. na štirirazredni ljudski šoli na Pištanju III. plačilni razred

4. na trirazredni ljudski šoli v Prevorju II. plačilni razred

5. na dvorazredni ljudski šoli v Olimjem III. plačilni razred

6. na trirazredni ljudski šoli pri Sv. Vidu pri Planini III. plačilni razred

II. V šolskem okraju Sevnica.

1. na dvorazredni ljudski šoli na Blanci III. plačilni razred mesto nadučitelja

III. V šolskem okraju Brežice.

1. na šestrazredni ljudski šoli v Dobovi III. plačilni razred dve učiteljski mesti.

Prosilci za te službe morajo priložiti prošnjam izpričevalo o zrelosti in učiteljski sposobnosti ter dokazati, da so avstrijski državljani (: domovnica:) in sposobni obeh deželnih jezikov, ter vložiti svoje prošnje do 26. aprila 1909 pri dotičnem krajnem šolskem svetu.

Brežice, dne 26. marca 1909.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski Tovariš   **Popotnik**
Zvonček   **Domače ognjišče.**

POPOTNIK

izhaja **15. dne vsakega meseca** v zvezkih in stane na leto **6 K**, pol leta **3 K**, četrť leta **1 K 50 v.** Posamezni zvezki stanejo **50 v.**

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik **Fr. Luznar** v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v Maribor, Kokoschineggallee.